

Λόνιτσας

Βιβλιοθήκη

Αγριόγυιδο

τα όρια της επιβίωσης

ΧΑΡΗΤΑΚΗΣ Ι. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2005

Ο Χαρητάκης Παπαιωάννου είναι βιολόγος ΑΠΘ (M.Sc Conservation biology). Έχει συμμετάσχει σε διάφορες μελέτες και προγράμματα που αφορούν τη διαχείριση, την προστασία και την ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος. Ιδιαίτερο βάρος λόγω της καταγωγής του έχει δώσει στον Εθνικό Δρυμό του Βίκου Αώου και στην ευρύτερη περιοχή της Βόρειας Πίνδου. Εκείνο από τα είδη της ελληνικής πανίδας που τράβηξε περισσότερο το ενδιαφέρον του είναι το αγριόγιδο, με την έρευνα του οποίου ασχολείται από το 1986, αποσκοπώντας στην ενεργοποίηση των φορέων και των πολιτών για την ουσιαστική προστασία του.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Αγριόγυδο

στα όρια της επιβίωσης

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 50802

ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 10-2-06

ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ. 636.3 ΠΑΠ

κωδ. εγγ. 4162

Γ' Κ.Π.Σ.
ΕΠΕΑΕΚ
ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ
ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ
ΑΠΟ ΚΙΝΗΤΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

ΧΑΡΗΤΑΚΗΣ Ι. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

Β' ΕΚΔΟΣΗ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2005

Αφιέρωση

Το βιβλίο αυτό αφιερώνεται στους γονείς μου Ιωάννη Σ. Παπαϊωάννου από το Πάριχο Λαγορίου και Μυρτώ Σ. Ριθύρου από την Κόνιτσα που μου έμαθαν να αγαπώ τη φύση και να σέβομαι τη ζωή.

Είσις, αφιερώνεται σε όποιους τους φίλους που "ταλαιπωρήθηκαν" μαζί μου αναζητώντας τα ηχοστά αγριόγιδα σε όλα τα μέχρι πρότινος "ξεχασμένα" μέρη της Ελλάδας: στις μεγάλες και επικίνδυνες ορθοπλαγιές της Σκαμπίλας, στους κρυφούς γκρεμούς του Λμότικα, στα ποδηλατόδρομα του κορυφίου του Τράμμου, στα αρχέγονα δάση της Τραπεζίτσας, στις παγωμένες ρεματιές της Βάθια Κάητα, στα επιβλητικά "στεφάνια" του Οθύμμου, στα "σκέμια" του Ξουμέρκου, στις κόγεις της Κακαρδίτσας, στις κατάφυτες με οξυές πλαγιές της Τζένας και του Πινόβου, στην προκία του Παρθένου δάσους του Φρακτού, στις κορυφογραμμές της Τκιύνας, στο χάος των βράχιων πύργων των Βαρδουσίων, στις "αούνες" και στους "χαϊμάδες" της Πεμέρτσικας και τέλος στις αλληλοσάπηντες αιχμηρές βράχινες προεξοχές των αναρτήσεων βουνίου της Κεντρικής και Νότιας Πίνδου: Παατούρι, Αυγό, Χατζή, Τριγγιά, Άγραφα κ.ά.

Χαρτιάκης Σ. Παπαϊωάννου

© Παπαϊωάννου Δημήτριος - Χαράλαμπος

Η βελτιωμένη Β έκδοση του βιβλίου "Αγριόγιδο στα όρια της επιβίωσης" έγινε τον Ιανουάριο του 2005 σε 1.000 αντίτυπα με δαπάνες του συγγραφέα - φωτογράφου.

Η Α έκδοση του βιβλίου έγινε το Δεκέμβριο του 2003 σε 2.000 αντίτυπα από την ΠΙΝΔΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ στα πλαίσια της υλοποίησης της πρότασης: "ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΙΔΟΣ ΑΓΡΙΟΓΙΔΟ (*Rupicapra rupicapra*)" στο πρόγραμμα "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ" του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.) με συγχρηματοδότηση της ΠΙΝΔΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ και του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. και διανεμήθηκε δωρεάν σε φορείς και πολίτες, κύρια στις περιοχές όπου υπάρχουν πληθυσμοί αγριόγιδων.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ Β΄ ΕΚΔΟΣΗΣ

Τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὶς συνήθειες πολλῶν ειδῶν πανίδας τῆς πατρίδας μας -καὶ ὄχι μόνο- τὶς μαθαίνουμε ἀπὸ τὰ παιδικὰ μας ἀκόμα χρόνια, ἀπὸ τοὺς γονεῖς ἢ ἀπὸ τοὺς δασκάλους στὰ πρῶτα σχολικὰ μας βήματα. Ἀργότερα, ἀπὸ ἐγκυκλοπαίδειες καὶ ἄλλα βιβλία καὶ πολὺ περισσότερο σήμερα, ἀπὸ τὸν γαλαξία τῶν ιστοσελίδων τοῦ διαδικτύου, πλουτίζουμε ἀκόμα περισσότερο τὶς γνώσεις μας γιὰ ἡμέρα καὶ ἄγρια ζῶα, που ζοῦν ἀκόμα καὶ στὰ πιο ἀπόμερα μέρη τοῦ πλανήτη.

Ὅσο κι ἀν φαίνεται παράξενο ὅμως ὑπάρχει ἓνα εἶδος μεγάλου θηλαστικοῦ, τὸ αγριόγιδο, που οὔτε ὁ τρόπος ζωῆς του οὔτε καὶ ἡ ὑπαρξὴ του δὲν ἀναφέρονταν σχεδὸν ποτέ καὶ πουθενά στὴν Ελλάδα. Ἴσως μόνο οἱ δάσκαλοι τῶν μικρῶν ορεινῶν χωριῶν, που βρίσκονταν σὲ ἀμεση ἐγγύτητα με ἀπόκρημνες χαράδρες καὶ θεόρατα βουνά, νὰ μιλούσαν στὰ παιδιά γιὰ τὴν παρουσία ἐνὸς ζώου ἀφοβου καὶ δυνατοῦ, περήφανου καὶ ὀμορφου, σχεδὸν μυθικοῦ, που ζεῖ ἐκεῖ ὅπου κανένα ἄλλο ζῶο δὲν μπορεῖ νὰ πατήσῃ· στὸ χάος τῶν γκρεμῶν. Κάποια παιδιά ἴσως θὰ εἶχαν δεῖ καὶ ἀγγίξει τὸ δέρμα, τὰ κέρατα ἢ τὸ κεφάλι τοῦ ζώου αὐτοῦ, που ὁ κυνηγὸς πατέρας θὰ το εἶχε φέρει κάποιον βράδυ ἀπὸ τὸ βουνό. Τὰ περισσότερα ὅμως δε θὰ το εἶχαν δεῖ ποτέ ὡς τότε, ἀλλὰ καὶ οὔτε ἐπρόκειτο νὰ τὸ ἐβλεπαν ποτέ στὴ ζωὴ τους.

Ἐπρεπε νὰ περάσουν πάρα πολλὰ χρόνια ὥσπου νὰ μάθει ὁ κόσμος γιὰ τὴν παρουσία αὐτοῦ τοῦ ἀγνωστοῦ στὴν Ελλάδα ζώου, πρῶτο που ἐγίνε με τὸν ωραιότερο τρόπο: ὁ βιολόγος Χαρητάκης Παπαῖω-άννου, ἀναγνωρισμένος ἐπιστήμονας, ορειβάτης, φωτογράφος καὶ γνήσιος φυσιολάτρης, καταγόμενος ἀπὸ τὴν ἄγρια καὶ τραχιὰ οροσειρὰ τῆς Τύμφης, συνέγραψε τὸ βιβλίο - κατάθεση ψυχῆς "Αγριόγιδο στὰ ὄρια τῆς ἐπιβίωσης". Ἡ Πίνδος Περιβαλλοντικὴ καὶ τὸ Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. φρόντισαν τὸ 2003 γιὰ τὴν ἐκτύπωση καὶ τὴ δωρεάν διανομὴ τοῦ βιβλίου σὲ 2.000 ἀποδέκτες σὲ ολόκληρη τὴν Ελλάδα, κύρια σὲς ορεινὲς περιοχὲς, που ζεῖ τὸ αγριόγιδο.

Η γρήγορη εξάντληση της πρώτης έκδοσης και η έντονη απαίτηση του αναγνωστικού κοινού και πολλών φίλων της φύσης για την απόκτηση ενός πολύτιμου αντιτύπου του βιβλίου αυτού, οδήγησε το συγγραφέα τον Ιανουάριο του 2005 στην πραγματοποίηση μιας βελτιωμένης επανέκδοσης του αρχικού βιβλίου με προσωπικά του έξοδα. Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας αποτελεί ταυτόχρονα ένα φωτογραφικό πανόραμα και μια εκλαϊκευμένη επιστημονική πραγματεία, καρπό πολλών χρόνων μεθοδικής δουλειάς, που έχει έναν και μόνο στόχο: την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του αναγνώστη στην ανάγκη προστασίας του απάνιου και προστατευόμενου αυτού είδους.

Ευχόμαστε στον αγαπητό φίλο κ. Χαρητάκη Παπαϊωάννου, να ανέβει και σε υψηλότερες κορυφές του νου και της γνώσης, και σύντομα να ολοκληρώσει και τα υπόλοιπα έργα που ετοιμάζει.

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ
ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ Α΄ ΕΚΔΟΣΗΣ

Ελλάδα, μια χώρα πλούσια σε ιστορία, πολιτισμό και φύση. Κάθε τόπος της έχει και τη δική του ιστορία, το δικό του πολιτισμό, το δικό του ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον. Η θάλασσα, οι πεδιάδες, οι λόφοι, τα βουνά. Χιλιάδες μορφές ζωής διάσπαρτες σε μια μεγάλη ποικιλία ενδιαιτημάτων. Ανάμεσά τους, το αγριόγιδο, η αντιλόπη των Ελληνικών βουνών. Γεννιέται, ζει, τρέφεται, ζευγαρώνει, γεννά στα απόκρημνα βουνά της πατρίδας μας. Ισορροπεί με μεγάλη ευκολία στο χείλος των γκρεμών. Το χάος, που βρίσκεται κάτω από τις μεγάλες ορθοπλαγιές, είναι μια πρόκληση που πρέπει να ξεπερνά διαρκώς. Οι ψηλές κορυφές το αγαπημένο του μέρος από όπου απενίζει τις χαμηλές πλαγιές και τους κάμπους.

Στο βιβλίο αυτό, που διανθίζεται με σπάνιες φωτογραφίες, ο συγγραφέας και φωτογράφος Χαρητάκης Παπαϊωάννου παρουσιάζει τη ζωή και το ρόλο του αγριόγιδου στα ορεινά οικοσυστήματα της Ελλάδας. Το βιβλίο αρχίζει με ενδιαφέροντα στοιχεία που αφορούν τη συστηματική κατάταξη, την κατανομή, την προέλευση και την κατάσταση του αγριόγιδου στην Ελλάδα. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα μορφολογικά του χαρακτηριστικά και περιγράφεται με λεπτομέρεια ο βιότοπός του. Ακολουθούν σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τη βιολογία και οικολογία του είδους και περιγράφεται με σαφήνεια η οικολογική του σημασία. Κατόπιν γίνεται μια εκτεταμένη αναφορά στις απειλές που αντιμετωπίζει το αγριόγιδο και στις δράσεις που αφορούν την προστασία του. Τέλος παρουσιάζονται τα πεδία που αφορούν την επιστημονική έρευνα του είδους.

“Αγριόγιδο στα όρια της επιβίωσης”. Ένας τίτλος που κρύβει μέσα του δύο έννοιες. Στα όρια της επιβίωσης γιατί το αγριόγιδο ζει σε ακραία περιβάλλοντα, εκεί που κανένα άλλο θηλαστικό δε μπορεί να ζήσει, καθώς επίσης και γιατί το πανέμορφο αυτό ζώο βρίσκεται στο κατώφλι της εξαφάνισης από τα βουνά της πατρίδας μας.

Είμαστε βέβαιοι ότι το βιβλίο αυτό, που είναι γραμμένο με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί να διαβαστεί όχι μόνο από τους ειδικούς αλλά από όλους τους ανθρώπους, θα πετύχει το βασικό στόχο του που δεν είναι άλλος από την ουσιαστική προστασία του αγριόγιδου στην Ελλάδα.

ΠΙΝΔΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ

A photograph of a rugged mountain landscape. The foreground is dominated by a steep, rocky slope covered in light-colored, layered rock formations and sparse, dry vegetation. In the middle ground, a hiker with a backpack is walking across the rocky terrain. The background features dark, craggy mountain peaks under a clear blue sky. A large, semi-transparent watermark is visible across the center of the image.

Τα αγριόγιδα
ζουν σε
δυσπρόσιτες
περιοχές.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ.	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ		
ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΤΑΞΗ	σελ.	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ		
ΚΑΤΑΝΟΜΗ	σελ.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ		
ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ	σελ.	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ		
ΤΟ ΑΓΡΙΟΓΙΔΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	σελ.	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ		
ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	σελ.	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ		
ΒΙΟΤΟΠΟΣ	σελ.	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ		
ΒΙΟΛΟΓΙΑ - ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ	σελ.	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ		
ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ	σελ.	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ		
ΑΠΕΙΛΕΣ	σελ.	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ		
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ	σελ.	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ		
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	σελ.	80
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	σελ.	89
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΡΙΟΓΙΔΟΥ.....	σελ.	98
ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	σελ.	102

Αρσενικό αγριόγιδο
στην αρχή του χειμώνα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πιτσας

Κοπάδι ανοιόγιδων σε χιονισμένη κορυφή

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από μια μεγάλη ποικιλία ειδών φυτών και ζώων, όπου τα θηλαστικά αριθμούν εκατόν είκοσι είδη. Κάθε είδος έχει αναπτύξει μέσα από διεργασίες πολλών χιλιετιών αξιοθαύμαστους προσαρμοστικούς μηχανισμούς, που του επιτρέπουν να επιβιώνει σε εξειδικευμένες περιβαλλοντικές συνθήκες και συγκεκριμένα ενδιαίτηματα. Ένα από τα πιο σπάνια είδη θηλαστικών της πλούσιας ελληνικής πανίδας που διαβιώνει σε ακραίες περιβαλλοντικές συνθήκες είναι το αγριόγιδο.

Το αγριόγιδο είναι το πιο αντιπροσωπευτικό μεγάλο θηλαστικό των ψηλών βουνών της χώρας μας. Είναι ο απόλυτος κυρίαρχος των γκρεμών. Οι απότομες χαράδρες, οι ορθοπλαγιές και οι μεγάλοι γκρεμοί συμπεριλαμβάνονται στους τυπικούς του βιότοπους, ενώ τα υπο-αλπικά λιβάδια και τα δάση συνεισφέρουν σημαντικά στον ετήσιο κύκλο διαβίωσής του.

Άλλοτε, το αγριόγιδο ήταν αρκετά διαδεδομένο στα βουνά της χώρας μας. Σήμερα όμως τόσο η κατανομή του όσο και η αριθμητική του κατάσταση έχουν περιοριστεί τόσο πολύ, ώστε ελάχιστοι είναι πια οι άνθρωποι που γνωρίζουν την ύπαρξή του. Πρώτα από όλους το γνωρίζουν οι βοσκοί, οι οποίοι ανεβάζουν τα κοπάδια τους στο βιότοπό του τους καλοκαιρινούς μήνες. Έπειτα οι ορειβάτες και οι αναρριχητές, που συχνά κάνουν παράτολμες διαδρομές σε απότομες χαράδρες και μεγάλες βραχώδεις κορυφές. Τέλος οι κυνηγοί, αρκετοί από τους οποίους το θεωρούν εκλεκτό θήραμα και το αναζητούν και στις πιο απόμερες περιοχές.

Ο υπόλοιπος κόσμος συχνά το συγχέει με το αγριοκάτσικο (κοινώς αγρίμι) που ανήκει στο είδος *Capra aegagrus cretica* και ζει κύρια στο φαράγγι της Σαμαριάς και γενικότερα στα Λευκά Όρη της Κρήτης.

Βέβαια τα δύο είδη έχουν σχετικά κοντινή συγγένεια, αλλά τόσο η προέλευσή και η εξελικτική πορεία τους όσο τα μορφολογικά χαρακτηριστικά και οι συνήθειές τους, καθώς επίσης και η γεωγραφική τους κατανομή διαφέρουν κατά πολύ.

Τις τελευταίες δεκαετίες γίνονται σημαντικές προσπάθειες από την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις κυβερνήσεις διαφόρων χωρών (συμπεριλαμβανομένου και της Ελλάδας), τις περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς με σκοπό την προστασία διάφορων ειδών πανίδας, που απειλούνται άμεσα με εξαφάνιση σε παγκόσμιο ή πανευρωπαϊκό επίπεδο.

Από την άλλη μεριά όμως υπάρχουν απειλούμενα με εξαφάνιση είδη ζώων, όπως το αγριόγιδο, τα οποία έχουν περιοριστεί σε πολύ μικρούς αριθμούς ή ζουν σε ακραία περιβάλλοντα, όπου συνήθως κανένας δε γνωρίζει την ύπαρξή τους και επομένως σχεδόν ποτέ δε λαμβάνει χώρα καμιά πρωτοβουλία προστασίας τους.

Πρόκειται για τα είδη εκείνα που η απειλή της εξαφάνισης τους δεν απλώνεται σε ολόκληρη τη γεωγραφική κατανομή τους, αλλά εντοπίζεται σε συγκεκριμένες μικρής σχετικά εκτάσεως περιοχές, όπως για παράδειγμα σε επίπεδο ορεινής γεω-

Ενήλικο θηλυκό αγριόγιδο σε

γραφικής ενότητας, νομού, περιφέρειας, χώρας ή ακόμα και συνόλου χωρών, όπως για παράδειγμα είναι τα Βαλκάνια.

Η έλλειψη δράσεων προστασίας για αυτά τα είδη λαμβάνει ακόμα σοβαρότερες διαστάσεις, όταν πρόκειται για μικρούς τοπικούς πληθυσμούς, που οι διαφορές τους από τους άλλους είναι καταγεγραμμένες στο γενετικό κώδικα των μελών τους. Είναι πολύ πιθανό τα μέλη αυτών των μικρών αριθμητικά πληθυσμών να αποτελούν διαφορετικές φυλές ή υποείδη. Η διαφορετικότητά τους αυτή όμως ενδέχεται να μην καταγραφεί ποτέ, μια και συνήθως ο κίνδυνος της εξαφάνισής τους στο άμεσο μέλλον είναι σήμερα περισσότερο από ποτέ άλλοτε ορατός.

Το αγριόγιδο της Ελλάδας ανήκει στο είδος των Άλπεων (*Rupicapra rupicapra*) και στο υποείδος των Βαλκανίων (*Rupicapra rupicapra balcanica*). Σε ορισμένες χώρες της Κεντρικής και Νότιας Ευρώπης -ανεξάρτητα αν συμπεριλαμβάνονται ή όχι στην Ευρωπαϊκή Ένωση- (Γαλλία, Ιταλία, Αυστρία, Ελβετία, Ισπανία κ.ά.), το αγριόγιδο όχι μόνο δεν απειλείται με εξαφάνιση, αλλά απαντάται σε ικανοποιητικούς αριθμούς με αρκετές χιλιάδες άτομα. Στην Ελλάδα όμως οι πληθυσμοί του έχουν περιοριστεί τόσο πολύ, ώστε στο σύνολό τους δεν ξεπερνούν τα πεντακόσια με εξακόσια άτομα. Το ίδιο περίπου ισχύει και για τις άλλες χώρες των Βαλκανίων, ειδικά αυτών που γειτονεύουν με την Ελλάδα (Αλβανία, Βουλγαρία, Σκόπια).

Ελπίζω το βιβλίο αυτό, που είναι το πρώτο που αφορά το αγριόγιδο στην Ελλάδα, να συμβάλει τα μέγιστα στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και των αρμόδιων αρχών και φορέων, καθώς επίσης στην ανάληψη πρωτοβουλιών από την πολιτεία και τους ίδιους τους πολίτες ή τους φορείς τους με σκοπό τη διατήρηση υγιών πληθυσμών του είδους, την αύξηση του αριθμού τους και εν γένει τη διάσωσή του αγριόγιδου της Ελλάδας.

Χαρητάκης Ι. Παπαϊωάννου, Δεκέμβριος 2003

Η οικογένεια των *Bovidae* αποτελείται από εννέα υπο-οικογένειες, ανάμεσα στις οποίες περιλαμβάνεται και εκείνη των *Caprinae*. Η υπο-οικογένεια των *Caprinae* διαχωρίζεται στις εξής τρεις φυλές: *Rupicaprini*, *Caprini* και *Onibonini*. Στην πρώτη φυλή περιλαμβάνεται το γένος του αγριόγιδου (*Rupicapra*) και τα τρία συγγενικά του γένη: Γκοράλ (*Naemorhedus*), Σερώ ή Αιγόκερος (*Capricornis*) & Ορέαμνος (*Oreamnos*). Στη δεύτερη φυλή ανήκουν τα αγριοπρόβατα και οι άγριες αίγες -συμπεριλαμβανομένου του αγριοκάτσικου της Κρήτης- καθώς επίσης η οικιακή κατσίκα και το οικιακό πρόβατο (γένη: *Capra*, *Ovis*, *Ammotragus*, *Pseudois* & *Hemitragus*). Τέλος, στην τρίτη φυλή ανήκουν δύο γένη (*Onibos* & *Budocras*), που δεν εκπροσωπούνται στη χώρα μας.

Σήμερα, οι συστηματικοί ταξινομητές διαχωρίζουν το αγριόγιδο σε δύο είδη: σε εκείνο των Πυρηναίων (*Rupicapra pyrenaica*) και σε εκείνο των Άλπεων (*Rupicapra rupicapra*). Πρέπει να σημειωθεί εδώ πως η ονομασία των ειδών αυτών σχετίζεται με τις περιοχές εκείνες, όπου βρίσκονται οι αριθμητικά μεγαλύτεροι πληθυσμοί τους και δεν εκφράζει το σύνολο της γεωγραφικής τους κατανομής.

Συστηματική κατάταξη
του Βαλκανικού Αγριόγιδου

Βασίλειο: Ζώα (*Animalia*)

Φύλο: Χορδωτά (*Chordata*)

Κλάση: Θηλαστικά (*Mammalia*)

Τάξη: Αρτιοδάκτυλα (*Artiodactyla*)

Υποτάξη: Μηρυκαστικά (*Ruminantia*)

Οικογένεια: Βοΐδαι (*Bovidae*)

Υποοικογένεια: Αιγαγροειδή (*Caprinae*)

Γένος: Αγριόγιδο (*Rupicapra*)

Είδος: Άλπικό Αγριόγιδο (*R. rupicapra*)

Υποείδος: Βαλκανικό Αγριόγιδο

(*Rupicapra rupicapra balcanica*)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΤΑΞΗ

Tο αγριόγιδο ανήκει στην τάξη των Αρτιοδακτύλων, που περιλαμβάνει εκείνα τα οπληφόρα θηλαστικά, τα οποία στην πλειονότητά τους φέρουν σε κάθε πόδι ζυγό αριθμό λειτουργικών οπληφόρων δακτύλων (δύο ή τέσσερα). Τα αρτιοδάκτυλα που απαντώνται στην Ελλάδα φέρουν τέσσερα δάκτυλα εκ των οποίων τα δύο μεσαία είναι πολύ ισχυρά και κατά συνέπεια οι οπλές τους περισσότερο εμφανείς. Τα υπόλοιπα οπληφόρα θηλαστικά της χώρας μας, τα οποία φέρουν μία οπλή σε κάθε πόδι, ανήκουν στην τάξη των Περισσοδακτύλων, που περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο είδη με περιττό αριθμό λειτουργικών οπληφόρων δακτύλων (ένα ή τρία) σε κάθε τους πόδι.

Στα Αρτιοδάκτυλα της Ελλάδας περιλαμβάνονται οι εξής τρεις οικογένειες: Χοιρίδαι (*Suidae*), Ελαφίδαι (*Cervidae*) και Βοϊδαι (*Boidae*). Η πρώτη οικογένεια περιλαμβάνει τα αγριογούρουνα καθώς επίσης και τον εξημερωμένο χοίρο. Χαρακτηριστικό των δύο άλλων οικογενειών είναι η παρουσία κεράτων. Στα είδη της δεύτερης οικογένειας, που στην χώρα μας περιλαμβάνει το ζαρκάδι (*Capreolus capreolus*), το ελάφι (*Cervus elaphus*) και το πλατόνι (*Dama dama*), κέρατα φέρουν μόνο τα αρσενικά άτομα -εκτός της περίπτωσης των ταράνδων. Τα κέρατα αυτά διακλαδίζονται περισσότερο ή λιγότερο έντονα και δε διατηρούνται στο κεφάλι του ζώου όλο το χρόνο. Στην αρχή του χειμώνα αποκόπτονται με φυσικό τρόπο και πέφτουν, ενώ από την άνοιξη αναπτύσσονται σταδιακά νέα. Αντίθετα, σε όλα τα είδη της τρίτης οικογένειας, τα κέρατα δε διακλαδίζονται και διατηρούνται στο κεφάλι των ζώων εφ' όρου ζωής παρουσιάζοντας στην αρχή μια έντονη και κατόπιν ολοένα και πιο αργή ανάπτυξη. Τα αρσενικά όλων των ειδών της οικογένειας αυτής φέρουν κέρατα, ενώ το χαρακτηριστικό αυτό στα θηλυκά ποικίλλει ανάλογα με το είδος στο οποίο ανήκουν.

A. Αγριόγιδο των Πυρηναίων

(*Ruricapra pyrenaica*)

1. Κανταβρηγικών ορέων (*R.p. parva*): >8.000
2. Πυρηναίων (*R.p. pyrenaica*): >26.500
3. Αμπρούτζο (*R.p. ornata*): 750

B. Αγριόγιδο των Άλπεων

(*Ruricapra rupicapra*)

4. Άλπεων (*R.r. rupicapra*): 380.000
5. Καρτουσιανών ορέων (*R.r. cartusiana*): 150
6. Ορέων Τάτρα (*R.r. tatra*): 860
7. Καρπαθίων (*R.r. carpatica*): 9.000
8. Βαλκανίων (*R.r. balcanica*): 17.000 (;
9. Καυκάσου (*R.r. caucasica*): 15.000 (;
10. Μικράς Ασίας (*R.r. asiatica*): (;

Κατανομή και πληθυσμιακά μεγέθη των δύο ειδών του αγριόγιδου και των υποειδών τους στην Ευρώπη και στη Μικρά Ασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

Σε παγκόσμια κλίμακα το γένος των αγριόγιδων (*Rupicapra*) εμφανίζεται στις μεγάλες οροσειρές της Ευρώπης και της Μικράς Ασίας. Η εξάπλωση του αγριόγιδου των Πυρηναίων (*Rupicapra pyrenaica*) περιορίζεται στην οροσειρά των Πυρηναίων στα σύνορα Ισπανίας-Γαλλίας, στα Κανταβρηγικά όρη της Ισπανίας και στα Απέννινα όρη της Ιταλίας (Εθνικό Πάρκο Αμπρούτζο και γειτονικές περιοχές), όπου απαντώνται τα εξής τρία υποείδη αντίστοιχα: αγριόγιδο Πυρηναίων (*R.p. pyrenaica*), αγριόγιδο Κανταβρηγικών ορέων (*R.p. parva*) και αγριόγιδο του Αμπρούτζο (*R.p. ornata*).

Το δεύτερο είδος, το αγριόγιδο των Άλπεων (*Rupicapra rupicapra*), συναντάται στο μεγαλύτερο μέρος της γεωγραφικής κατανομής του γένους από τη Γαλλία έως τη Μικρά Ασία. Διαχωρίζεται σε επτά υποείδη. Απαντάται στις Άλπεις, όπου υπάρχει το υποείδος *R.r. rupicapra*, στην περιοχή των Καρτουσιανών ορέων της Γαλλίας (*R.r. cartusiana*), στα όρη Τάτρα της Σλοβακίας και της Πολωνίας (*R.r. tatrica*), στα Καρπάθια όρη της Ρουμανίας (*R.r. carpatica*), στα βουνά της Βαλκανικής χερσονήσου (*R.r. balcanica*), στην οροσειρά του Καυκάσου (*R.r. caucasica*) και επιπλέον στις Ποντιακές Άλπεις και στα όρη του Ταύρου της Μικράς Ασίας (*R.r. asiatica*).

Το αγριόγιδο των Βαλκανίων (*R.r. balcanica*), που απαντάται και στη χώρα μας, παρουσιάζει μια έντονα κατακεκομισμένη κατανομή, με μικρούς, διάσπαρτους και συχνά απομονωμένους μεταξύ τους πληθυσμούς σε ολόκληρη την περιοχή εξάπλωσής του στη Βαλκανική χερσόνησο.

Κατά τη διάρκεια της επικράτησης των παγετώνων τα διάφορα είδη ζώων αποτραβιόνταν σε καταφύγια, όπου οι κλιματικές και εν γένει οι περιβαλλοντικές συνθήκες ήταν περισσότερο ευνοϊκές και ταυτόχρονα με την πάροδο των χρόνων ανέπτυσαν προσαρμοστικούς μηχανισμούς σε αυτές. Στη συνέχεια με την έναρξη μιας μεσοπαγετώδους περιόδου σταδιακά απελευθερώνονταν από τους πάγους οι περιοχές γύρω από τα καταφύγια τους ως τα ψηλά βουνά και δημιουργούνταν μιά σειρά από κατάλληλους βιοτόπους, τους οποίους τα αγριόγιδα και οι συγγενείς τους εποίκιζαν σιγά-σιγά από βουνό σε βουνό.

Παρόμοιες μετακινήσεις ευνοούνταν και από τη μετάβαση από θερμότερα σε ψυχρότερα κλίματα, αφού είδη ζώων απομονωμένα σε ψυχρούς θύλακες-καταφύγια είχαν τη δυνατότητα να εποίκησουν νέες περιοχές, που σταδιακά αποκτούσαν παρόμοιες περιβαλλοντικές συνθήκες. Επιπλέον η δέσμευση μεγάλων ποσοτήτων νερού στους αιώνιους πάγους απελευθέρωνε λωρίδες ξηράς, που σήμερα είναι θάλασσα, δημιουργώντας έτσι μια σειρά φυσικών γέφυρων, ευνοώντας κατ' αυτόν τον τρόπο τις μετακινήσεις μεγάλων χερσαίων θηλαστικών.

Με βάση τα απολιθώματα, τουλάχιστον τέσσερα άμεσα συγγενικά είδη του αγριόγιδου, εξαφανισθέντα σήμερα, εμφανίστηκαν και έζησαν στην Ευρώπη: το Προκαμπτοκέρας (*Procamptoceras brivatense*), το Ευρωπαϊκό Γκοράλ (*Gallogoral menaghina*), το Γκοράλ της Σαρδηνίας (*Nemorhaedus melonii*) και ο Μυότραγος, η σπηλαιόβια γίδα των Βαλεαρίδων νήσων (*Myotragus balearicus*), που έζησε μέχρι το πρόσφατο παρελθόν, αφού εξαφανίστηκε μόλις κατά τους νεολιθικούς χρόνους.

Το αγριόγιδο θεωρείται πως έφτασε στην Ευρώπη και στη Μικρά Ασία σε δύο τουλάχιστον μεταναστευτικές περιόδους. Στη διάρκεια της πρώτης (400.000 π.Χ έως 250.000 π.Χ) έλαβε χώρα η εγκατάσταση του είδους των Πυρηναίων σε πολλά βουνά της Κεντρικής και Νότιας Ευρώπης. Κατόπιν, κατά τη διάρκεια της δεύτερης περιόδου (100.000 π.Χ έως 10.000 π.Χ) έγινε η εγκατάσταση του είδους των Άλπεων στην Κε-

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ

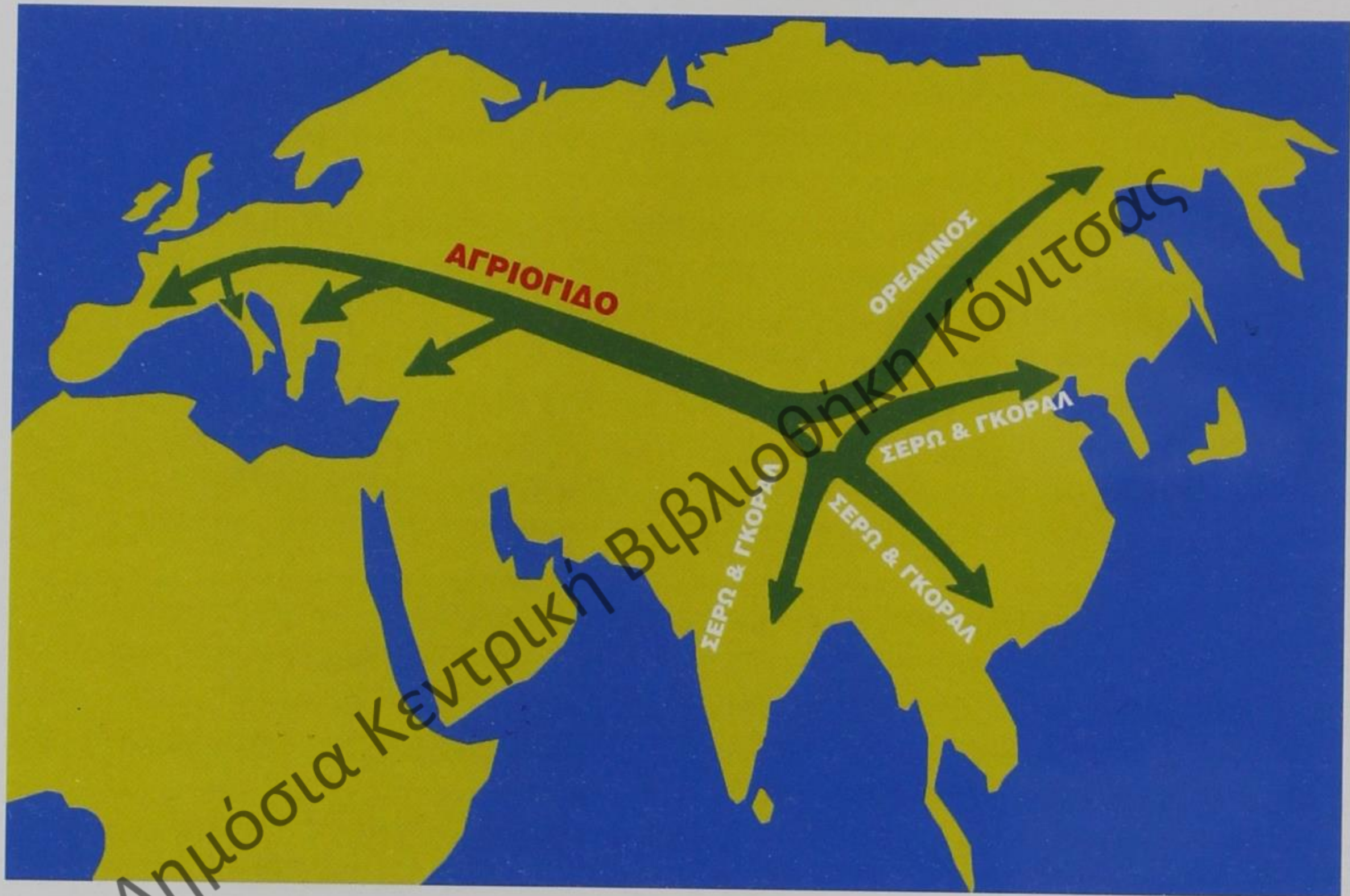
εωρείται πως ολόκληρη η φυλή των *Rupicaprini*, στην οποία ανήκει το αγριόγιδο, προέρχεται από έναν κοινό πρόγονο που ονομάζεται Παχυγκαζέλλα (*Pahygazela gradneri*) και που έζησε στην περιοχή της Κεντρικής και Ανατολικής Ασίας πριν από περίπου τρία εκατομμύρια χρόνια.

Μετακινήσεις είτε του αρχικού προγόνου είτε νέων ειδών, που προέκυψαν από αυτόν, έλαβαν χώρα προς διάφορες κατευθύνσεις. Έτσι τα είδη των γενών Γκοράλ (*Naemorhedus spp.*) και Σερώ (*Capricornis spp.*) συναντώνται σήμερα μόνο στην Κεντρική και Νοτιοανατολική Ασία, συμπεριλαμβανομένων των Ιαπωνικών νήσων, της Ταϊβάν και της Σουμάτρας. Από την άλλη μεριά ο μοναδικός εκπρόσωπος του γένους Ορέαμνος (*Oreamnos americanus*), συναντάται μόνο στη Βόρεια Αμερική, αφού ο ίδιος ή κάποιος άμεσος πρόγονός του διέσχισε το Βερίγγειο πορθμό σε κάποια παγετώδη περίοδο πριν αρκετές χιλιάδες χρόνια.

Όσον αφορά την Ευρώπη και τη Δυτική Ασία μετακινήσεις μελών της φυλής των *Rupicaprini* από την Κεντρική και Νοτιοανατολική Ασία προς τα εκεί έλαβαν χώρα επανειλημμένως στο παρελθόν. Η πληθώρα των μεγάλων ορεινών εξάρσεων από την οροσειρά των Ιμαλαΐων και τον Καύκασο ως τις Ποντιακές Άλπεις, τα βουνά της Βαλκανικής Χερσονήσου και τις Ευρωπαϊκές Άλπεις αποτέλεσαν τους φυσικούς βραχώδεις διαδρόμους για τις μετακινήσεις αυτές. Από την άλλη μεριά, η ασταθής μακροχρόνια περίοδος των παγετώνων και των ενδιάμεσων θερμών μεσοπαγετώδων περιόδων κατά το διάστημα 700.000 π.Χ. έως 10.000 π.Χ. ευνόησαν τα μέγιστα τόσο τις μετακινήσεις των διαφόρων ειδών όσο και τη διαφοροποίησή τους σε νέα είδη και υποείδη.

ντρική και Νοτιοανατολική Ευρώπη και στη Μικρά Ασία. Οι πληθυσμοί του αγριόγιδου των Πυρηναίων, που υπήρχαν διάσπαρτοι στα βουνά της Κεντρικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης, πιθανώς είχαν εξαφανιστεί πριν από την έλευση του Αλπικού αγριόγιδου. Ενδέχεται όμως, στην περίπτωση που ακόμα επιβίωναν, να ενσωματώθηκαν με τους πληθυσμούς του νέου είδους ή να εξαφανίσθηκαν λόγω ανταγωνισμού με αυτό. Το αγριόγιδο των Άλπεων πλεονεκτεί έναντι εκείνου των Πυρηναίων τόσο στο μέγεθος του σώματος όσο και στο πάχος των κεράτων. Επιπλέον το σκούρο χειμερινό του τρίχωμα το βοηθά να αντεπεξέρχεται καλύτερα στο δριμύ ψύχος. Προφανώς το Αλπικό Αγριόγιδο δεν έφτασε ποτέ στη Νοτιοδυτική Ευρώπη και έτσι οι εκεί πληθυσμοί του αγριόγιδου των Πυρηναίων επιβιώνουν ως τις μέρες μας στην αρχική τους μορφή.

Οι διάσπαρτοι πληθυσμοί των δέκα υποειδών των δύο ειδών αγριόγιδου στην Ευρώπη και στη Μικρά Ασία βρίσκονται ακόμα και στις μέρες μας σε μία συνεχή φάση ειδογένεσης, δηλαδή σιγά σιγά αλλά σταθερά διαφοροποιούνται γενετικά όλο και περισσότερο μεταξύ τους, με αποτέλεσμα να τείνουν στη δημιουργία νέων υποειδών και πιθανώς ακόμα και νέων ειδών. Μετά την αποχώρηση των τελευταίων παγετώνων που σκέπαζαν την Ευρώπη έως το 10.000 π.Χ. και τη σταδιακή μετάβαση προς ένα θερμότερο κλίμα, τα αγριόγινδα αποτραβήχτηκαν στις πιο δροσερές περιοχές, που παίζουν το ρόλο του καταφυγίου, όπου σχημάτισαν μικρούς απομονωμένους πληθυσμούς. Από τότε ο κάθε πληθυσμός, συνήθως μη βρισκόμενος σε επικοινωνία με άλλους, ακολουθεί τη δική του εξελικτική πορεία στηριζόμενος στα ιδιαίτερα γενετικά χαρακτηριστικά των αρχικών ζώων -προγόνων που αποτέλεσαν τους "ιδρυτές" του. Από εκεί και πέρα η συνεχής προσαρμογή στις ιδιαίτερες τοπικές περιβαλλοντικές συνθήκες αναδεικνύει συγκεκριμένα μορφολογικά χαρακτηριστικά και κώδικες συμπεριφοράς σε κάθε πληθυσμό, που, καθώς αποτυπώνονται στο γενετικό κώδικα των μελών του, τον διαφοροποιεί ολοένα και περισσότερο από τους άλλους.

Το αγριόγιδο και τα άλλα συγγενικά του γένη κατάγονται από την Κεντρική Ασία. Από εκεί έλαβε χώρα η διασπορά τους προς διάφορες κατευθύνσεις σε τρεις ηπείρους (Ασία, Ευρώπη και Αμερική). Στο χάρτη διακρίνεται η διαδρομή προς τη Δύση που ακολούθηθηκε από τα δύο είδη του αγριόγιδου ή κάποιους προγόνους τους κατά τη διάρκεια εποίκισης της Ευρωπαϊκής Ηπείρου, ενώ τα άλλα συγγενικά γένη παρέμειναν εκεί ή ακολούθησαν διαφορετικές κατευθύνσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΟ ΑΓΡΙΟΓΙΔΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα υπολογίζεται πως υπάρχουν σήμερα 500-600 αγριόγινδα διασκορπισμένα σε πέντε μεγάλες και δύο μικρότερες γεωγραφικές ενότητες. Αγριόγινδα υπάρχουν στη Βόρεια, στην Κεντρική και Νότια Πίνδο, στη Στερεά Ελλάδα, στον Ολυμπο, στη Ροδόπη και σε δύο ακόμη βουνά των συνόρων: στην οροσειρά της Τζένας και του Πίνοβου, που βρίσκεται στα σύνορα με τα Σκόπια και στην οροσειρά της Νεμέρτσικας, που βρίσκεται στα σύνορα με την Αλβανία.

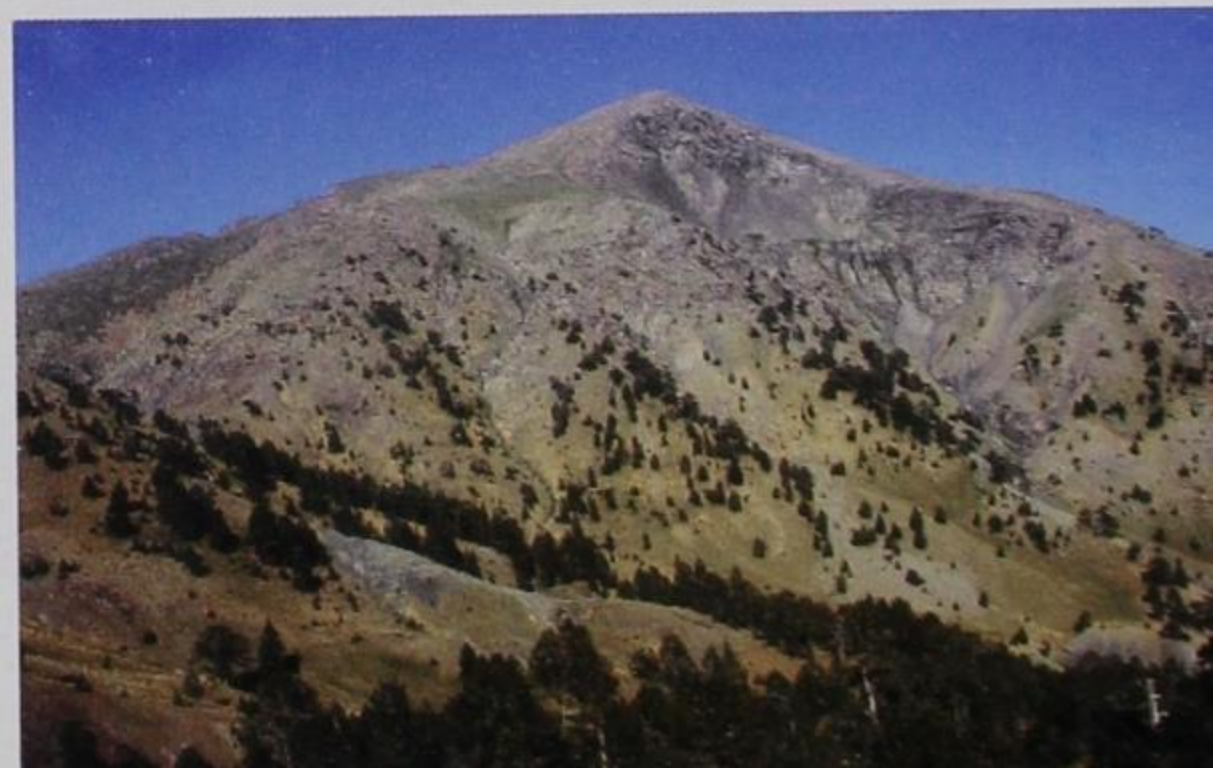
Στη Βόρεια Πίνδο το είδος απαντάται σε πέ-

Στα όρη Λύγκου (ευρύτερη περιοχή του Εθνικού Δρυμού Πίνδου "Βάλια Κάλντα") ζει ένας μικρός πληθυσμός αγριόγινδου. Στη φωτογραφία διακρίνεται η κορυφή Αυγό (2177 μ.).

Η οροσειρά του Γράμμου (2520 μ.) περιλαμβάνει διάσπαρτες βραχώδεις τοποθεσίες που αποτελούν φυσικό καταφύγιο για τα αγριόγινδα.

Ο Σμόλικας, το δεύτερο σε ύψος βουνό της Ελλάδας (2637 μ.), φιλοξενεί λιγοστά αγριόγινδα στα πιο δυσπρόσιτα σημεία του.

ντε ορεινά συγκροτήματα. Γύρω στα 50 άτομα υπάρχουν στο Γράμμο, ενώ στο Σμόλικα, στο δεύτερο σε ύψος βουνό της χώρας μας, απαντώνται περίπου 40 άτομα. Στην Τύμφη βρίσκεται ο πολυπληθέστερος για τα ελληνικά δεδομένα πληθυσμός, που αριθμεί σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία γύρω στα 120 άτομα, ενώ στην Τραπεζίτσα υπάρχουν το πολύ 15-20 ζώα. Τέλος στα όρη Λύγκου (ευρύτερη περιοχή Εθνικού Δρυμού Πίνδου "Βάλια-Κάλντα") αναφέρεται η παρουσία μόνο 30 ατόμων.

Στην Κεντρική και Νότια Πίνδο η παρουσία και η διασπορά των πληθυσμών του αγριόγιδου είναι αινιγματική. Εκτός μίας και μοναδικής περίπτωσης, όπου έχει διαπιστωθεί η παρουσία ενός μικρού πληθυσμού, όλα τα υπόλοιπα στοιχεία που αφορούν την κατανομή του προέρχονται από αποσπασματικές πληροφορίες κατοίκων από τα γύρω χωριά, που η εξακρίβωσή τους όμως απαιτεί διεξοδική έρευνα. Θεωρητικά, ελάχιστες και πάρα πολύ μικρές πληθυσμιακές ομάδες αγριόγιδου επιβιώνουν απομονωμένες στις πιο δυ-

Η εξάπλωση του αγριόγιδου στην Ελλάδα δεν είναι πλήρως γνωστή. Υπολλείματα άλλοτε μεγάλων πληθυσμών αγριόγιδου πιθανά επιβιώνουν ακόμα σε μικρούς απομονωμένους δύλακες στην Κεντρική και Νότια Πίνδο. Στη φωτογραφία το όρος Αυγό (2146 μ.).

*Η οροσειρά της Γκιώνας (2510 μ.) αποτελεί το νοτιότερο σημείο εξάπλωσης των ειδών του γένους *Rupicapra* σε παγκόσμιο επίπεδο. Στη φωτογραφία η χαράδρα της Ρεκάς, τυπικός χειμερινός βιότοπος του είδους.*

Στον Εθνικό Δρυμό του Βίκου - Αώου υπάρχουν δύο πληθυσμοί αγριόγιδων. Ο ένας βρίσκεται στην οροσειρά της Τύμφης (2497 μ.) και ο άλλος στο όρος Τραπεζίτσα (2022 μ.).

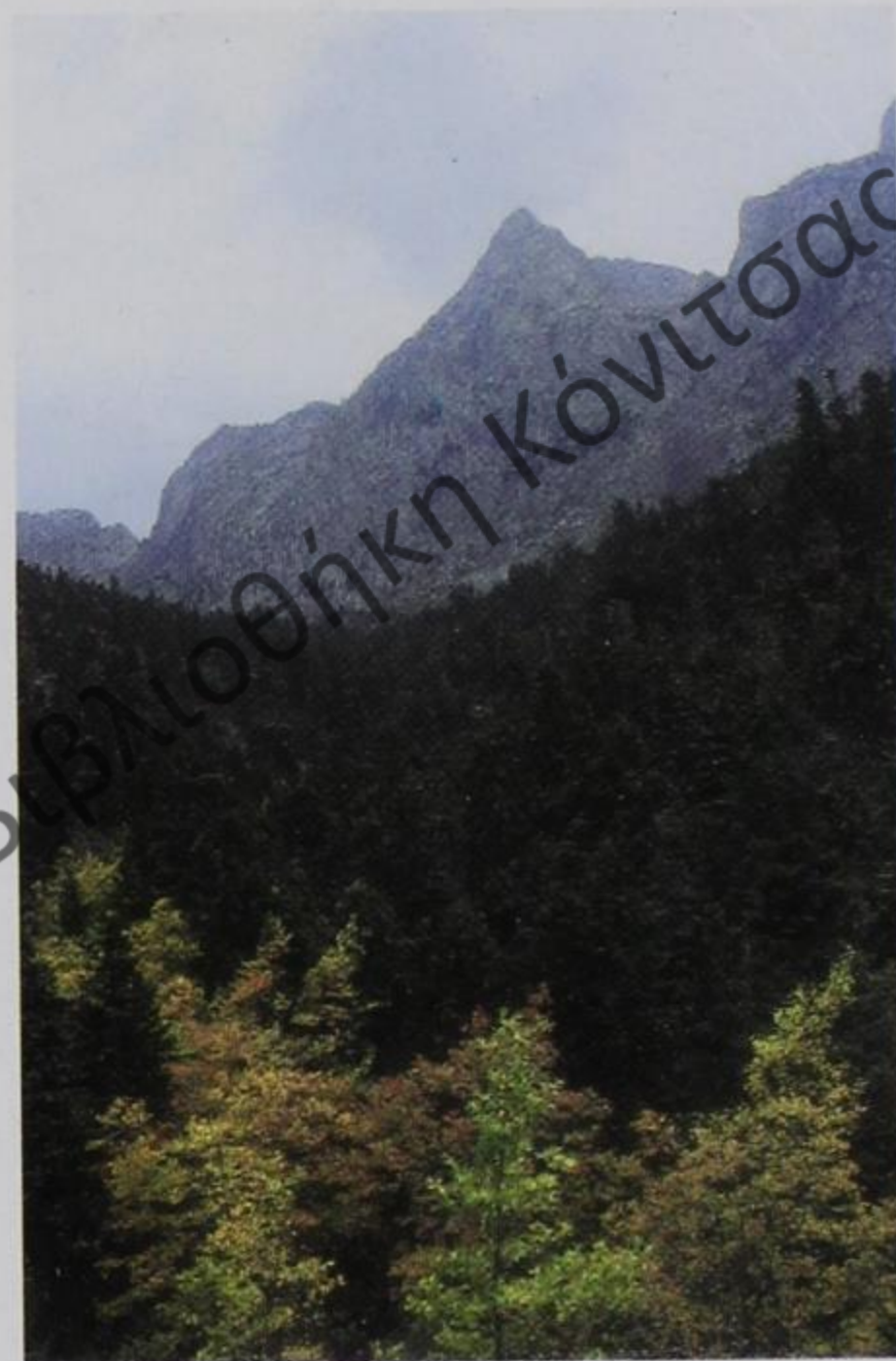

όνιτσας

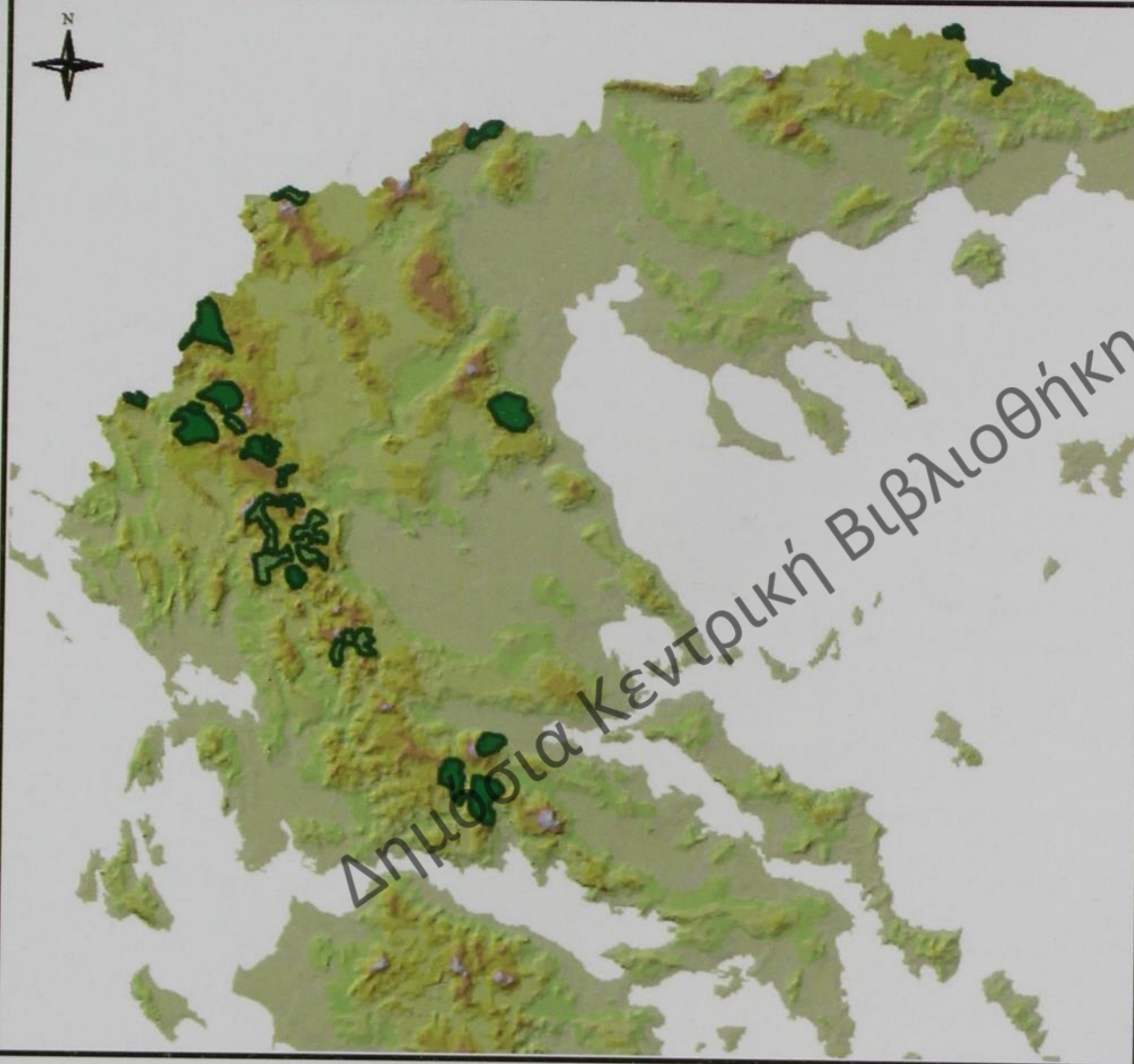
σπρόσιτες περιοχές σε ολόκληρη τη λεκάνη του Ασπροποτάμου και των παραποτάμων του από το όρος Περιστέρι έως πιθανόν και τα Αγραφα. Τέτοιες περιοχές βρίσκονται στο Περιστέρι, στην Κακαρδίτσα, στα Τζουμέρκα, στο Παχτούρι, στην Τριγγία, στο Χατζή, στο Αυγό κ.ά.

Στη Στερεά Ελλάδα είναι γνωστή η παρουσία του σε τρία ορεινά συγκροτήματα. Στις απόκρημνες πλαγιές της Γκιώνας διατηρείται ένας αξιόλογος πληθυσμός που φαίνεται πως αριθμεί από 60 έως 100 άτομα. Στις λιγοστές βραχώδεις περιοχές της Οίτης αναφέρεται η παρουσία 10 με 30 ατόμων, ενώ στα Βαρδούσια η κατάσταση του είδους είναι απογοητευτική, μια και φαίνεται πως επιβιώνουν σήμερα λιγότερα από 10 άτομα.

Όσον αφορά το αγριόγιδο του Ολύμπου, είχε διατυπωθεί παλιότερα η άποψη ότι αποτελεί ξεχωριστό υποείδος. Δεν υπήρξαν ποτέ όμως αρκετά στοιχεία που να αποδεικνύουν κάτι τέτοιο. Σήμερα πιστεύεται πως στις πλαγιές που περιβάλλουν τη χαράδρα του Ενιπέα και στις μεγάλες κορυφές και χαράδρες τόσο μέσα όσο και γύρω από τα όρια του Εθνι-

Παρότι τα Βαρδούσια (2495 μ.) περικλείουν μια ποικιλία αξιόλογων βιότοπων για το αγριόγιδο, ελάχιστα άτομα έχουν απομείνει πλέον σε αυτό. Στη φωτογραφία η κορυφή Πάνω Ψηλό.

Η εξάπλωση του Αγριόγιδου στην Ελλάδα.
(Τροποποιημένος χάρτης από Παραϊοαννου & Kati
in prep.).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΥΠΟΜΝΗΜΑ	ΚΛΙΜΑΚΑ 1:3.400.000
	ΒΕΒΑΙΩΜΕΝΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ ΑΓΡΙΟΓΙΔΟΥ
	ΠΙΘΑΝΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΜΙΚΡΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ ΑΓΡΙΟΓΙΔΟΥ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Το Δάσος του Φρακτού της Ροδόπης είναι μία από τις λιγοστές τοποθεσίες της μεγάλης αυτής οροσειράς, όπου βρίσκονται απόκρημνοι βραχώδεις σχηματισμοί κατάλληλοι να προσφέρουν προστασία στο αγριόγιδο.

κού Δρυμού Ολύμπου ζουν γύρω στα 50 με 100 αγριόγιδα.

Η οροσειρά της Ροδόπης χαρακτηρίζεται από την έλλειψη γενικώς αξιόλογων βραχωδών εξάρσεων. Το μοναδικό μέρος με εκτεταμένες απόκρημνες βραχώδεις πλαγιές βρίσκεται στο δάσος του Φρακτού της Κεντρικής Ροδόπης, τμήμα του οποίου αποτελεί το Παρθένο Δάσος. Αν και απόλυτα απομονωμένος και με περιορισμένη γεωγραφική έκταση, ο πληθυσμός αυτός διατηρεί γύρω στα 60 με 65 άτομα και είναι εκείνος που παρουσιάζει τη μεγαλύτερη πληθυσμιακή πυκνότητα από όλους τους άλλους της χώρας μας. Πέρα από αυτό, λιγοστά αγριόγιδα ενδέχεται να διαβιώνουν ακόμα και σήμερα σε διάσπαρτους βραχώδεις σχηματισμούς στο ανατολικό τμήμα της οροσειράς.

Άγνωστος είναι ο ακριβής αριθμός αγριόγιδων που συγκροτούν τον πληθυσμό της οροσειράς της Τζένας και του Πινόβου. Ένας ελάχιστος αριθμός ατόμων, που μάλλον δεν υπερέβαινε τα 10, υπήρχε μέχρι το 1998. Δυστυχώς οι προβλέψεις για το μικρό αυτόν πληθυσμό δείχνουν αρκετά απαισιόδοξες.

Στο όρος Νεμέρτσικα, που βρίσκεται στα σύνορα με την Αλβανία, περισσότερο κατάλληλος βιότοπος του αγριόγιδου είναι το τμήμα του βουνού που ανήκει στην Αλβανία. Εκεί θα πρέπει

Στο όρος Τζένα (2182 μ.) και στο γειτονικό Πινόβο (2154 μ.), στη συνοριακή γραμμή Ελλάδας - Σκοπίων, ζουν ακόμα τα τελευταία άτομα ενός πρότινος μεγάλου πληθυσμού αγριόγιδων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Στο όρος Νεμέρτσικα τα αγριόγιδα βόσκουν στις πλαγιές με ήπιες κλίσεις που βρίσκονται στο ελληνικό έδαφος (υψόμετρο 2209 μ.), ενώ τα καταφύγιά τους βρίσκονται στις απόκρημνες αλβανικές πλαγιές (υψόμετρο 2486 μ.).

να βρίσκεται το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Ορισμένα από τα κοπάδια του είδους, που βρίσκονται στα σύνορα, εισέρχονται κατά περιόδους στο ελληνικό έδαφος. Αγνωστο το συνολικό πληθυσμιακό μέγεθος σε ολόκληρο το βουνό.

Εκτός από τις προαναπάνω περιπτώσεις υπάρχουν ακόμα ορισμένες περιοχές όπου έχει γίνει αναφορά για την παρουσία του είδους στο πρόσφατο παρελθόν αλλά το πιθανότερο είναι πως σήμερα έχει εκλείψει από αυτές. Τέτοιες περιοχές είναι ο Κόζιακας, ο Ζυγός και ο Βαρνούντας.

Η γεωγραφική κατανομή του είδους στον Ελλαδικό χώρο παρουσιάζει το γενικό πρότυπο των Βαλκανίων, δηλαδή κατακερματισμένη με έμφανείς δυσχέρειες στις μετακινήσεις αγριόγιδων από το ένα βουνό στο άλλο. Στην πραγματικότητα τα αγριόγιδα ζουν σε ένα σύμπλεγμα "νησιών", που είναι τα μεγάλα και βραχώδη ορεινά συγκροτήματα της χώρας μας, τα οποία και είναι περικυκλωμένα από μιά "θάλασσα" αναρίθμητων χαμηλών λόφων, πεδιάδων, ποταμών, ομαλών βουνών και ανθρώπινων οικισμών. Πολύ σπάνια, αν όχι ποτέ, κάποια αγριόγιδα θα εγκαταλείψουν τα "νησιά" τους και θα επιχειρήσουν να εγκαταστα-

Αγριόγιδος, κρυμμένο στην πυκνή βλάστηση.

θούν σε ένα νέο "νησί" διακινδυνεύοντας κατά τη μετακίνησή τους αυτή σε μια "θάλασσα" με χίλιους κινδύνους.

Παρόλα αυτά, η μετακίνηση ατόμων -κύρια αρσενικών- από τον ένα πληθυσμό στον άλλον είναι δυνατόν να λαμβάνει χώρα περιστασιακά όσον αφορά γειτονικούς πληθυσμούς αγριόγιδου, που συνδέονται μεταξύ τους με ορεινές διαβάσεις πάνω από 1000 μέτρα υψόμετρο. Κατ' αυτόν τον τρόπο, πιθανότητα επικοινωνίας και συνεπώς ανταλλαγής γονιδίων μέσω διασταυρώσεων υπάρχει μόνο μεταξύ ορισμένων από τους επιμέρους πληθυσμούς της Βόρειας Πίνδου, της Κεντρικής & Νότιας Πίνδου και πιθανόν της Στερεάς Ελλάδας, ενώ οι πληθυσμοί του Ολύμπου, του δάσους του Φρακτού στην Κεντρική Ροδόπη και της οροσειράς της Τζένας και του Πινόβου είναι ολοκληρωτικά απομονωμένοι.

Όλοι ανεξαιρέτως οι πληθυσμοί του αγριόγιδου στην Ελλάδα αποτελούνται από πολύ λιγότερα άτομα από όσα θα μπορούσαν να ζήσουν στα διάφορα ορεινά συγκροτήματα. Στις καλύτερες περιπτώσεις οι πληθυσμοί κυμαίνονται στα 60 με 100 άτομα -με μία εξαίρεση, όπου υπάρχουν περισσότερα- ενώ στη χειρότερη ο αριθμός αυτός πέφτει κάτω από 10.

Από την άλλη μεριά, οι πληθυσμιακές πυκνότητες, δηλαδή ο αριθμός ατόμων του είδους που κατά μέσο όρο συναντάται σε μια συγκεκριμένη επιφάνεια γης, είναι επίσης πολύ χαμηλές -περίπου 0,5 με 1,5 αγριόγίδα ανά 100 εκτάρια- όταν σε άλλες περιοχές της Ευρώπης, όπου συναντάται το είδος, η σχέση αυτή συνήθως είναι πολύ μεγαλύτερη. Μοναδική ίσως εξαίρεση για τα ελληνικά δεδομένα αποτελεί ο πληθυσμός του δάσους του Φρακτού της Κεντρικής Ροδόπης, που, αν και εμφανίζεται εξαιρετικά περιορισμένος τοπικά, υπερτερεί από τους άλλους με μια πληθυσμιακή πυκνότητα περίπου της τάξης των 4 ατόμων ανά 100 εκτάρια.

Ο Όλυμπος, το ψηλότερο βουνό της Ελλάδας (2917μ), αποτελεί και το ψηλότερο μέρος της χώρας μας, όπου μπορεί να βρεθούν αγριόγίδα. Στο παρελθόν το αγριόγιδο του Ολύμπου είχε θεωρηθεί διαφορετικό υποείδος. Στη φωτογραφία το οροπέδιο των Μουσών και οι κορυφές Στεφάνι (2909 μ.), Σκολιό (2911 μ.) και Τούμπα (2801 μ.), τυπικός δερινός βιότοπος του είδους.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Οι βραχώδεις απομονωμένοι ορεινοί σχηματισμοί που φιλοξενούν πληθυσμούς αγριόγιδου θα μπορούσαν να θεωρηθούν όμοιοι με ένα σύμπλεγμα νησιών όπου κατοικούν αγριόγινδα, περιτριγυρισμένα από μία απέραντη θάλασσα από ομαλά βουνά, λόφους, πεδιάδες, μεγάλους ποταμούς και κατοικημένες περιοχές.

Δημόσιος Ορεινός Στάβλος Κόνιτσας

Το σώμα του αγριόγιδου είναι ρωμαλέο με το κεφάλι να στέκει ψηλά δίνοντας την εντύπωση ενός δυναμικού και περήφανου ζώου.

Χαρακτηριστικό του αγριόγιδου είναι τα όρθια και γυριστά προς τα πίσω -σαν τσιγκέλι- κέρατα καθώς επίσης και η καφέ λωρίδα που φέρει το ζώο σα μάσκα στο λευκό πρόσωπο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Το κύριο μορφολογικό γνώρισμα του αγριόγιδου είναι τα όρθια κέρατα, που οι απολήξεις τους γέρνουν κατά 135° περίπου προς τα πίσω, τα οποία φέρουν οι εκπρόσωποι και των δύο φύλων. Αντίθετα με το αγριοκάτσικο, τα κέρατα του αγριόγιδου παρουσιάζουν ελάχιστες διαφορές μεταξύ των ατόμων των δύο φύλων. Σε γενικές γραμμές τα κέρατα του αρσενικού αγριόγιδου είναι πιο παχιά, περισσότερο "στητά" και λίγο ψηλότερα από εκείνα του θηλυκού.

Το σώμα του αγριόγιδου είναι ρωμαλέο με το κεφάλι να στέκει υπερυψωμένο από το υπόλοιπο σώμα. Η εμφάνισή του αυτή δημιουργεί την εικόνα ενός δυναμικού και περήφανου ζώου σε εκείνον που θα το αντικρούσει σε κάποια ορθοπλαγιά για πρώτη φορά. Το χρώμα του σώματός του ποικίλλει ανάλογα με την εποχή. Είναι ανοιχτόχρωμο καφετί κατά τη διάρκεια

50 κιλά με τα αρσενικά να είναι σαφώς μεγαλύτερα από τα θηλυκά. Τα αρσενικά, ανάλογα με το υποείδος στο οποίο ανήκουν, κυμαίνονται από 35 ως 50 κιλά και τα θηλυκά από 25 ως 38. Το μήκος του σώματός του φτάνει τα 120- 135 εκατοστά και το ύψος στη ράχη του τα 75- 80 εκατοστά.

Η καρδιά του είναι αρκετά μεγάλη σε σχέση με το σώμα του και το αίμα του περιέχει υψηλή συγκέντρωση ερυθρών αιμοσφαιρίων. Σε σχέση με τον άνθρωπο η καρδιά του είναι σχεδόν διπλάσια (300- 350 γραμμάρια για ζώα βάρους 30-50 κιλών) και η περιεκτικότητα σε ερυθρά αιμοσφαίρια ανά κυβικό χιλιοστόμετρο αίματος τριπλάσια (12 με 13 εκατομμύρια ερυθρά αιμοσφαίρια σε ένα κυβικό χιλιοστόμετρο). Επιπλέον οι πνεύμονές του είναι αρκετά μεγάλοι (περίπου 1 κιλό) για ζώο του μεγέθους αυτού. Πέρα από τα παραπάνω οι παλμοί της καρδιάς του, όταν το ζώο βρίσκεται σε ηρεμία, κυμαίνονται στους 80 - 85, ενώ σε περίπτωση που απαιτείται έντονη δραστηριότητα, π.χ. τρέξιμο για διαφυγή από θηρευτές, μπορούν να φτάσουν τους 200.

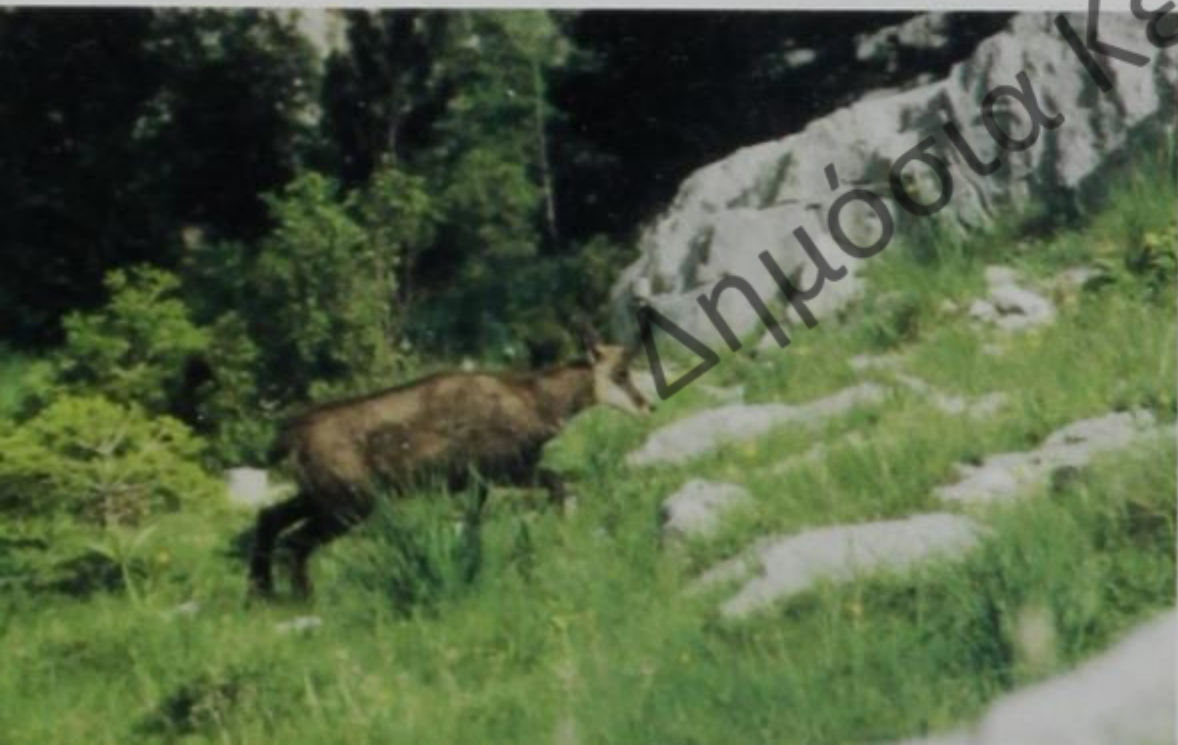
Με τους παραπάνω προσαρμοστικούς μηχανισμούς το αγριόγιδο καταφέρνει και επιβιώνει επιτυχώς στις αραιές συγκεντρώσεις οξυγόνου των μεγάλων υψομέτρων (η μερική πίεση οξυγόνου στα 2.000 μ. και στα 3.000 μ. υψόμετρο είναι κατά 1/4 και 1/3 αντίστοιχα χαμηλότερη από ό,τι στο επίπεδο της θάλασσας), αντεπεξέρχεται με ευκολία στο δριμύ ψύχος του χειμώνα και αναπτύσσει με άνεση μεγάλες ταχύτητες προκειμένου να διαφύγει από τους θηρευτές του.

Το τρίχωμα του αγριόγιδου αποτελείται από δύο ειδών τρίχες, οι οποίες διατάσσονται σε τρεις στρώσεις. Οι μικρότερες είναι εξαιρετικά πυκνές και σχηματίζουν ένα είδος από χνούδι, ενώ οι μεσαίες και μακριές περιέχουν κύτταρα με κοιλώματα, όπου εγκλωβίζεται αέρας για προστασία από το ισχυρό ψύχος.

Το τρίχωμα του αγριόγιδου το χειμώνα είναι μακρύ και ο χρωματισμός του σκούρος καφέ, σχεδόν μαύρος εκτός από ορισμένα σημεία στο κεφάλι, στην κοιλιά και στα οπίσθια που έχουν λευκό χρώμα.

Το τρίχωμα του αγριόγιδου το καλοκαίρι είναι κοντό και ο χρωματισμός του καφέ ανοιχτός. Οι λευκές αποχρώσεις στο κεφάλι και σε άλλα σημεία του σώματος παραμένουν όπως και το χειμώνα.

της θερμής περιόδου του έτους (τέλη Μαρτίου έως τέλη Σεπτεμβρίου) και σκουρόχρωμο καφέ, σχεδόν μαύρο, κατά τη διάρκεια της ψυχρής περιόδου του έτους (αρχές Οκτωβρίου έως μέσα Μαρτίου). Το τρίχωμά του είναι κοντό το καλοκαίρι και μακρύ το χειμώνα.

Στο πρόσωπό του κυριαρχεί ο λευκός χρωματισμός, ενώ στο πλάι φέρει από μιά σχετικά πλατιά σκούρα πλευρική λουρίδα που καλύπτει τα μάτια καθώς εκτείνεται από τα κέρατα και τα αυτιά με κατεύθυνση προς τα ρουθούνια.

Οι οπλές των ποδιών του δημιουργούν έντονες τριβές με το υπόστρωμα, έτσι ώστε να μη γλιστρά και να ισορροπεί με ευκολία στις μικρές προεξοχές των βράχων και των γκρεμών. Οι δύο οπλές του κάθε ποδιού μπορούν να εκταθούν σημαντικά η μία από την άλλη επιτρέποντας στο ζώο να κινείται με ικανοποιητική άνεση πάνω στο χιόνι.

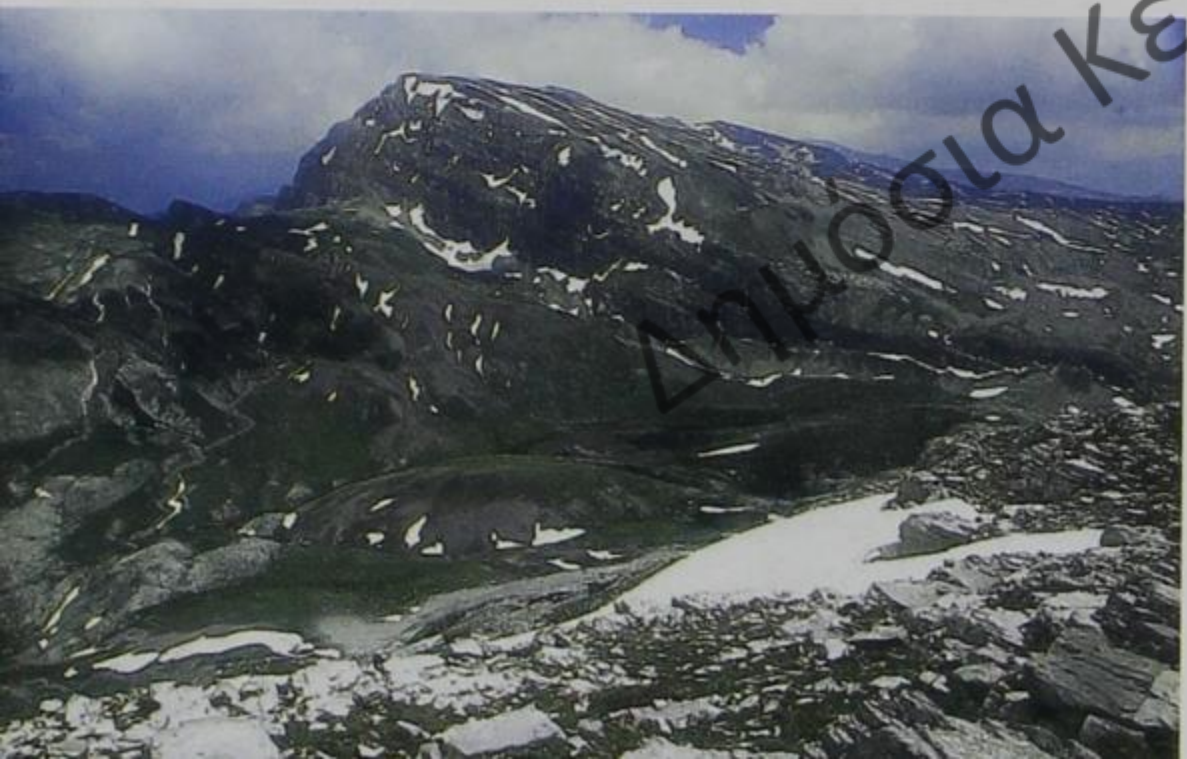
Το βάρος των ενήλικων κυμαίνεται από 25 ως

Τα διαζώματα των κάδειων ορθοπλαγιών (κοινώς ζωνάρια) προσφέρουν ταυτόχρονα τροφή και προστασία από τους θηρευτές.

Τα αγριόγιδα τρέφονται στα πλούσια σε ποώδη βλάστηση υποαλπικά λιβάδια από το τέλος της άνοιξης έως τα τέλη του φθινοπώρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ ΒΙΟΤΟΠΟΣ

Ο ιδανικός βιότοπος του αγριόγιδου είναι οι επικλινείς πλαγιές και οι ορθοπλαγιές. Τα δάση της Ελλάδας αποτελούμενα κύρια από έλατο (*Abies borisii-regis*, *A. cephalonica*), μαυρόπευκο (*Pinus nigra*), ρόμπολο (*Pinus leucodermis*), οξιά (*Fagus sylvatica*), σε ορισμένες περιπτώσεις από διάφορα είδη βελανιδιών (*Quercus* spp.) και πολύ πιο σπάνια από δασική πεύκη (*Pinus silvestris*) και ερυθρελάτη (*Picea abies*) καλύπτουν τα χαμηλότερα και μέσα υψόμετρα του βιότοπου του είδους. Ψηλότερα όμως, σταδιακά το

Ο βιότοπος του αγριόγιδου περιλαμβάνει επικλινείς δασωμένες πλαγιές, ξέφωτα και ορθοπλαγιές που βρίσκονται πολύ κοντά σε ορεινά, υποαλπικά και αλπικά λιβάδια. Στη φωτογραφία τα ζωνάρια του Ολύμπου (Εθνικός Δρυμός Ολύμπου) και στο βάθος οι κορυφές: Πάγος, Καλόγηρος, Φράγκου Αλώνι, Μεταμόρφωση, Κακάβρακας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Το χειμώνα τα αγριόγιδα προτιμούν τις απότομες δασωμένες πλαγιές με νότια έκθεση, όπου το χιόνι λειώνει σύντομα. Στη φωτογραφία χειμερινός βιότοπος του αγριόγιδου στα ελληνοαλβανικά σύνορα στην οροσειρά του Γράμμου.

Για να αποφύγουν την υπερβολική ζέση του καλοκαιριού, τα αγριόγιδα αποτραβιούνται στα πιο δροσερά μικροενδιαιτήματα του βιότοπού τους. Στη φωτογραφία διακρίνεται αγριόγιδο σε σκιερή σάρα στη βάση ορθοπλαγιάς.

δάσος περιορίζεται και εμφανίζονται μεγάλες ορθοπλαγιές με ποικιλία διάσπαρτων μικροενδιαιτημάτων που περιλαμβάνουν χαλικώνες (κοινώς σάρες), στενά κατακόρυφα δροσερά λούκια και μακρόστενα διαζώματα (κοινώς ζωνάρια) που εξέχουν, σχεδόν οριζόντια, από τους γκρεμούς. Συχνά πίσω από αυτές τις ορθοπλαγιές απλώνονται εκτεταμένα υποαλπικά λιβάδια όπου στα όριά τους -σε εγγύτητα με τις ορθοπλαγιές- τα αγριόγιδα βόσκουν.

Στο τέλος του καλοκαιριού και το φθινόπωρο τα αγριόγιδα απαντώνται στις ψηλότερες υψομετρικά περιοχές του βιότοπού τους, συνήθως πάνω από τα 1800 μέτρα, αν και αυτό εξαρτάται από το μέγιστο υψόμετρο του βουνού στο οποίο βρίσκονται. Αντίθετα κατά τη διάρκεια του χειμώνα αποτραβιούνται στα χα-

Στη φωτογραφία, ο "παράδεισος" του αγριόγιδου στη χαράδρα του Αώου (όρος Τύμφη, Εθνικός Δρυμός Βίκου- Αώου). Διακρίνονται οι κορυφές: Πλόσκοκ, Γκαμήλα, Καρτερός, Μεγάλα Λιδάρια, Τσούκα Ρόσσα, Αβάλος.

Βασικές προϋποθέσεις για την παρουσία του αγριόγιδου είναι η ύπαρξη τροφής και καταφυγίου. Στη φωτογραφία διακρίνεται αγριόγιδο να βόσκει σε μικρό λιβάδι ανάμεσα στα βράχια.

μηλότερα υψόμετρα των απόκρημνων δασωμένων πλαγιών μεταξύ των 1000μ και 1600μ περίπου.

Από την άνοιξη και πέρα, καθώς το χιόνι που κάλυπτε το έδαφος κατά τη διάρκεια του χειμώνα λειώνει δίνοντας τη δυνατότητα στο χορτάρι να βλαστήσει και πάλι, τα αγριόγίδα σταδιακά ανεβαίνουν ολοένα και σε μεγαλύτερα υψόμετρα, μετακινούμενα κατά διαστήματα από το ένα λιβάδι στο άλλο.

Το καλοκαίρι προτιμούν τις πιο δροσερές περιοχές. Συχνά κάθονται στις σκιερές βάσεις των ορθοπλαγιών και στα βαθιά λούκια πάνω στα αιώνια παγωμένα χιόνια, που έχουν συσσωρευθεί εκεί από τις χιονοστιβάδες του χειμώνα και της ανοίξης. Αντίθετα, το χειμώνα δείχνουν μια σαφή προτίμηση στις ηλιόλουστες περιοχές, που δεν είναι εκτεθειμένες στους βοριάδες και καλύπτονται με όσο το δυνατόν λιγότερο χιόνι.

Τα αγριόγίδα το χειμώνα αποφεύγουν τις περιοχές που συσσωρεύεται πολύ χιόνι. Στη φωτογραφία η οροσειρά του Γράμμου τον Ιανουάριο. Διακρίνονται οι κορυφές: Αρρένες, Σούφλικας, Κιάφα, Περήφανο.

Ανθο & Κεντρική Βιβλιοθήκη

Τα αγριόγιδα βόσκουν κύρια τις πρωινές ώρες και το απόγευμα.

Κατά τη διάρκεια εκείνων των ωρών της ημέρας που τα αγριόγιδα δε βόσκουν, συνήθως αναπαύονται σε μια προφυλαγμένη θέση ή σε μια ράχη, όπου μηρυκάζουν την τροφή τους ελέγχοντας ταυτόχρονα το γύρω χώρο για την παρουσία τυχόν θηρευτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ ΒΙΟΛΟΓΙΑ - ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

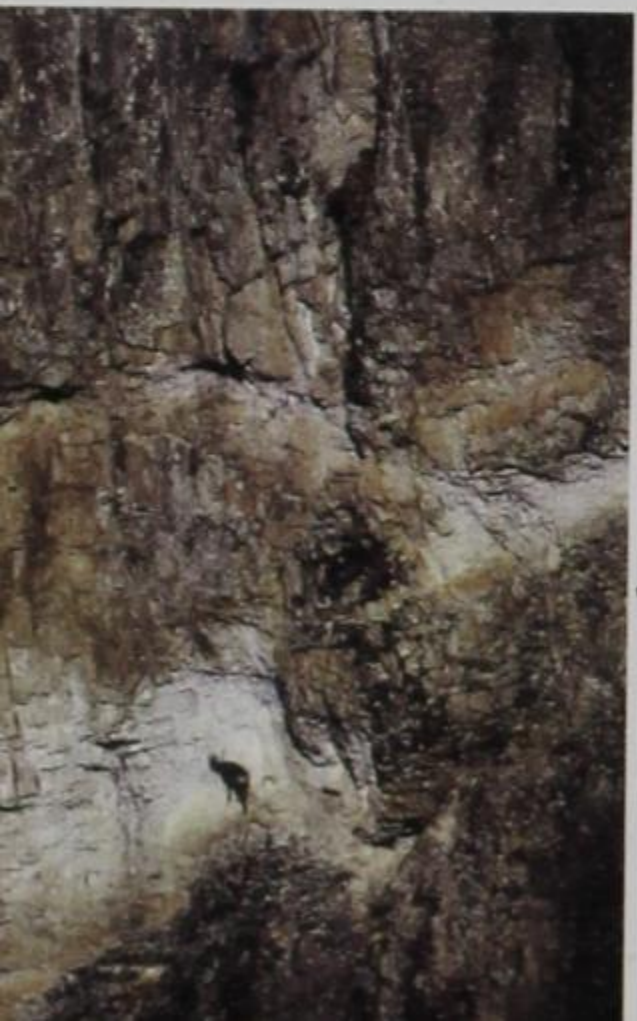
Είναι εντυπωσιακό το θέαμα να βλέπει κανείς τα αγριόγιδα με τις πρώτες ακτίνες του ήλιου να ατενίζουν με μεγαλοπρέπεια το χάος από τις απότομες βραχώδεις κορυφές των βουνών, να βόσκουν με άνεση τα λιγοστά χορτάρια στα απόκρημνα ζωνάρια των ορθοπλαγιών και να τρέχουν με εκπληκτική δεξιοτεχνία στα στενά περάσματα των σχεδόν κατακόρυφων πλαγιών. Τα αγριόγιδα είναι δραστήρια κύρια τις πρωινές ώρες και το απόγευμα. Τις ενδιάμεσες ώρες συνήθως αναπαύονται σε κάποια ράχη ή σκιερό μέρος του βουνού. Παρόλα αυτά σε περιόδους συννεφιάς ή γενικά, όταν η θερμοκρασία είναι σχετικά χαμηλή, είναι δυνατόν να κινούνται καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας.

Το θηλυκό αγριόγιδος γεννά ένα μικρό -εξαιρετικά σπάνια δύο- το Μάιο. Τα μικρά ζυγίζουν 2 με 2,5 κιλά κατά τη γέννησή τους και σε μία ώρα είναι ικανά να ακολουθήσουν σε μικρή απόσταση τη μητέρα τους.

Το αγριόγιδο είναι ένας επιλεκτικός καταναλωτής πρώτης τάξης. Επιλέγει μεθοδικά τα είδη των φυτών και τα συγκεκριμένα τμήματά τους με τα οποία τρέφεται. Στη φωτογραφία αγριόγιδο ενώ βόσκει στον ποώδη υποόροφο αραιού δάσος ρόμπολου.

Απαραίτητα στο αγριόγιδο είναι διάφορα άλατα, τα οποία δεν περιέχονται στη τροφή του. Κατά τακτά χρονικά διαστήματα επισκέπτονται συγκεκριμένες τοποθεσίες του βιότοπού τους, όπως στη φωτογραφία, όπου γλύφοντας τα βράχια αποκτούν τα επίθυμητά ιχνοστοιχεία.

Πέρα από τα παραπάνω και σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες, που έλαβαν χώρα με τη μέθοδο της ραδιοπαρακολούθησης, διαπιστώθηκε πως τα αγριόγιδα παρουσιάζουν έντονη δραστηριότητα και κατά τη διάρκεια της νύχτας και ειδικά γύρω στα μεσάνυχτα, όταν υπάρχει ένα ελάχιστο φως (από το φεγγάρι ή τα αστέρια). Βρέθηκε έτσι πως, ακόμα και κατά τη διάρκεια της νύχτας, τα αγριόγιδα πηγαίνουν για να τρουν στα ίδια λιβάδια στα οποία βόσκουν και κατά τη διάρκεια της ημέρας.

Τρέφονται με διάφορα ποώδη φυτά βόσκοντας στο έδαφος τους καλοκαιρινούς μήνες, ενώ το χειμώνα, που το έδαφος σκεπάζεται με χιόνι, τρέφονται και με φύλλα, συνήθως βελόνες κωνοφόρων δέντρων, κλαδάκια, μπουμπούκια, λειχήνες, βρούα και ι-

Το μικρό αγριόγιδο μαθαίνει από τη μητέρα του τα σημεία εκείνα του βιότοπού τους που παρέχουν ασφάλεια και τροφή. Στη φωτογραφία θηλυκό αγριόγιδο με το καισίκι του ενώ βόσκουν σε στενό ζωνάρι, πλούσιο σε ποώδη βλάστηση, κατα μήκος ορδοπλαγιάς.

Ελληνική Βιβλιοθήκη Ζωολογίας

ξό (γκύ) που πέφτει από τα δέντρα εξαιτίας των ισχυρών ανέμων ή της χιονόπτωσης.

Αγαπούν πολύ, ιδιαίτερα τα μικρά, το παιχνίδι που περιλαμβάνει τρέξιμο, πηδήματα, πολλές φορές σχεδόν επί τόπου, και κυλίσματα στο χιόνι.

Διαθέτουν άριστη όσφρηση και ακοή. Η όρασή τους είναι επίσης πολύ καλή, μιά και με ευκολία μπορούν να ξεχωρίσουν ένα αντικείμενο που δεν τους είναι οικείο, ακόμα και σε απόσταση μεγαλύτερη των 500 μέτρων, ειδικά σε περίπτωση που αυτό κινείται, π.χ. θηρευτής.

Επικοινωνούν με έναν πολύπλοκο κώδικα συμπεριφοράς που βασίζεται σε σχέσεις συγγένειας, ιεραρχίας και φύλου. Η όραση, η όσφρηση αλλά και η ακοή παίζει και εδώ σημαντικό ρόλο. Πίσω από κάθε κέρατο φέρουν ένα αδένα από τον οποίο τα αρσενικά εκκρίνουν οσφρητικές ουσίες. Οι ουσίες αυτές εκλύονται καθώς τα ζώα ξύνουν τα κεφάλι ανάμεσα και πίσω από τα κέρατά τους σε θάμνους. Με αυτόν τον τρόπο αποτυπώνουν την παρουσία τους στο χώρο και οριοθετούν την επικράτειά τους.

Ζευγαρώνουν τους φθινοπωρινούς μήνες (Οκτώβριο - Νοέμβριο) και γεννούν ένα μικρό -εξαιρετικά σπάνια δύο- έπειτα από 23- 24 εβδομάδες κυοφορίας. Τα μικρά, που θα γεννηθούν το Μάιο, ακολουθούν σύντομα με αρκετή ευκολία τη μητέρα τους. Αναμφισβήτητα τα θηλυκά αγριόγιδα είναι καλές μητέρες. Σε περίπτωση που ορισμένα θηλυκά χρειαστεί να απομακρυνθούν από το κοπάδι, αφήνουν άλλα ενήλικα ζώα να φυλάνε τα μικρά, δημιουργώντας πρόσκαιρα έτσι ένα είδος "νηπιαγωγείου". Λένε ακόμα πως υπάρχουν περιπτώσεις μητέρων που υιοθέτησαν μικρά άλλων, που έτυχε να πεθάνουν, αν και αυτό δεν μπορεί να υποστηριχτεί με βεβαιότητα.

Το γάλα του αγριόγιδου είναι εξαιρετικά θρεπτικό. Τα κατσίκια αυξάνουν κατά 60-150 gr ημερησίως και σε 4-5 μήνες φτάνουν το 50-60% του βάρους του ενήλικου.

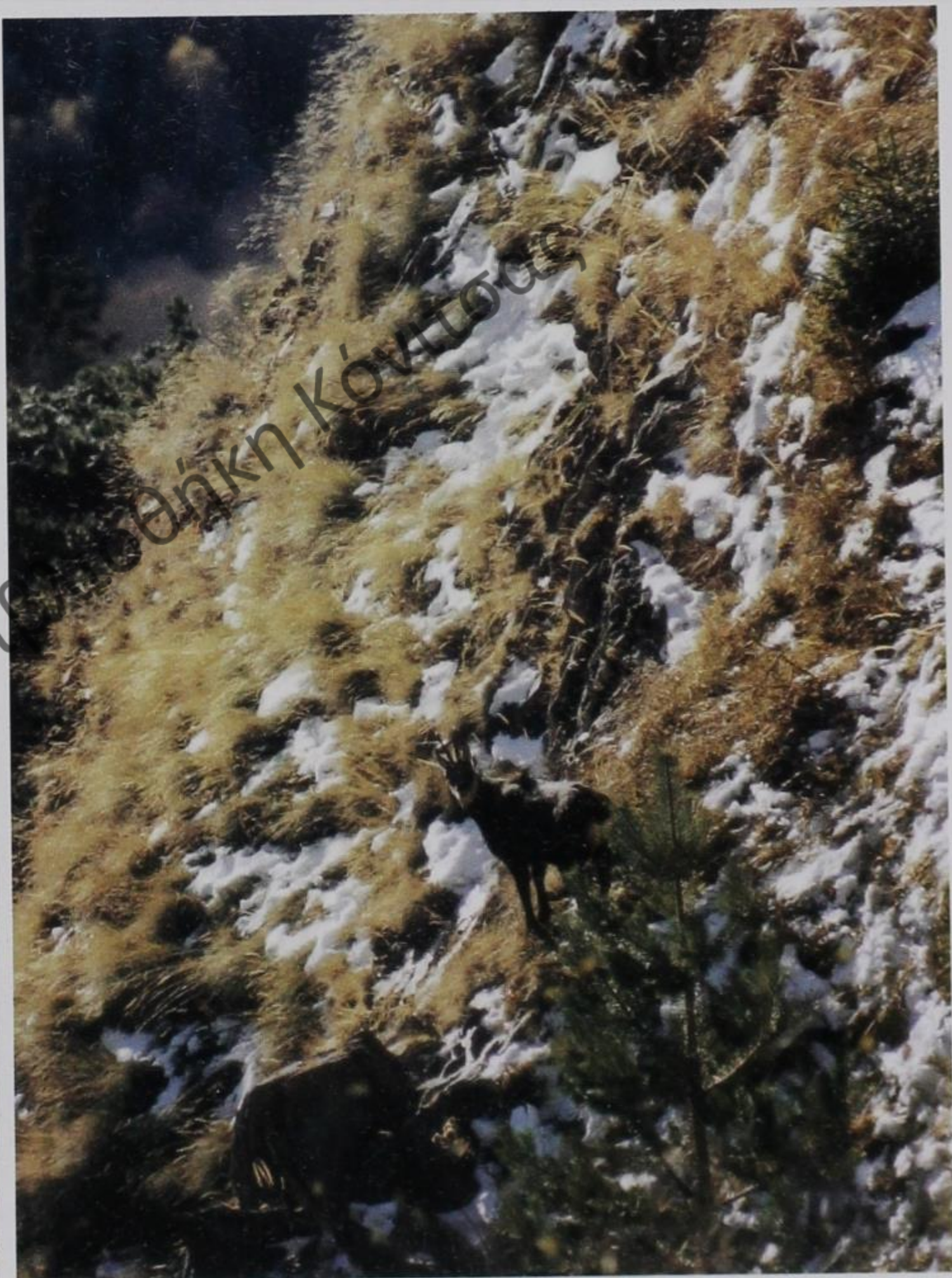
Τα θηλυκά σχηματίζουν ομάδες με αυστηρά μητριαρχική κοινωνική δομή που βασίζεται στο τρίπτυχο γιαγιά - μητέρα - κόρη. Άλλα θηλυκά που έχουν συγγένεια με αυτά καθώς επίσης και νεαρά αρσενικά μέχρι 2 ή το πολύ 3 ετών παραμένουν στο ίδιο κοπάδι.

Τα αγριόγιδα είναι κοινωνικά ζώα, αλλά ταυτόχρονα διατηρούν και την ατομικότητά τους. Το ιδιαίτερο προνόμιο ένα ζώο να μπορεί να έρχεται σε άμεση επαφή συχνά με ένα άλλο, το έχει μόνο το κατοίκι προς τη μητέρα του. Στη φωτογραφία θηλυκό αγριόγιδο ενώ αναπαύεται με το μικρό του.

Τα μικρά αγριόγιδα κινούνται με αρκετή ευκολία στα απόκρημνα βράχια του βιότοπού τους.

Τα αρσενικά ηλικίας 7 έως 10 ετών συμμετέχουν ενεργά στις διαδικασίες του ζευγαρώματος και έχουν αρκετές πιθανότητες να αποκτήσουν ένα ολόκληρο χαρέμι θηλυκών.

Τα νεαρά αρσενικά αποχωρίζονται από το κοπάδι της μητέρας τους σε ηλικία 2-3 χρόνων και περιπλανώνται μόνα τους ή σε μικρές ομάδες αποτελούμενες μόνο από αρσενικά, έως ότου εγκατασταθούν σε μια περιοχή, όπου δεν υπάρχει άλλο ισχυρότερο από αυτά αρσενικό.

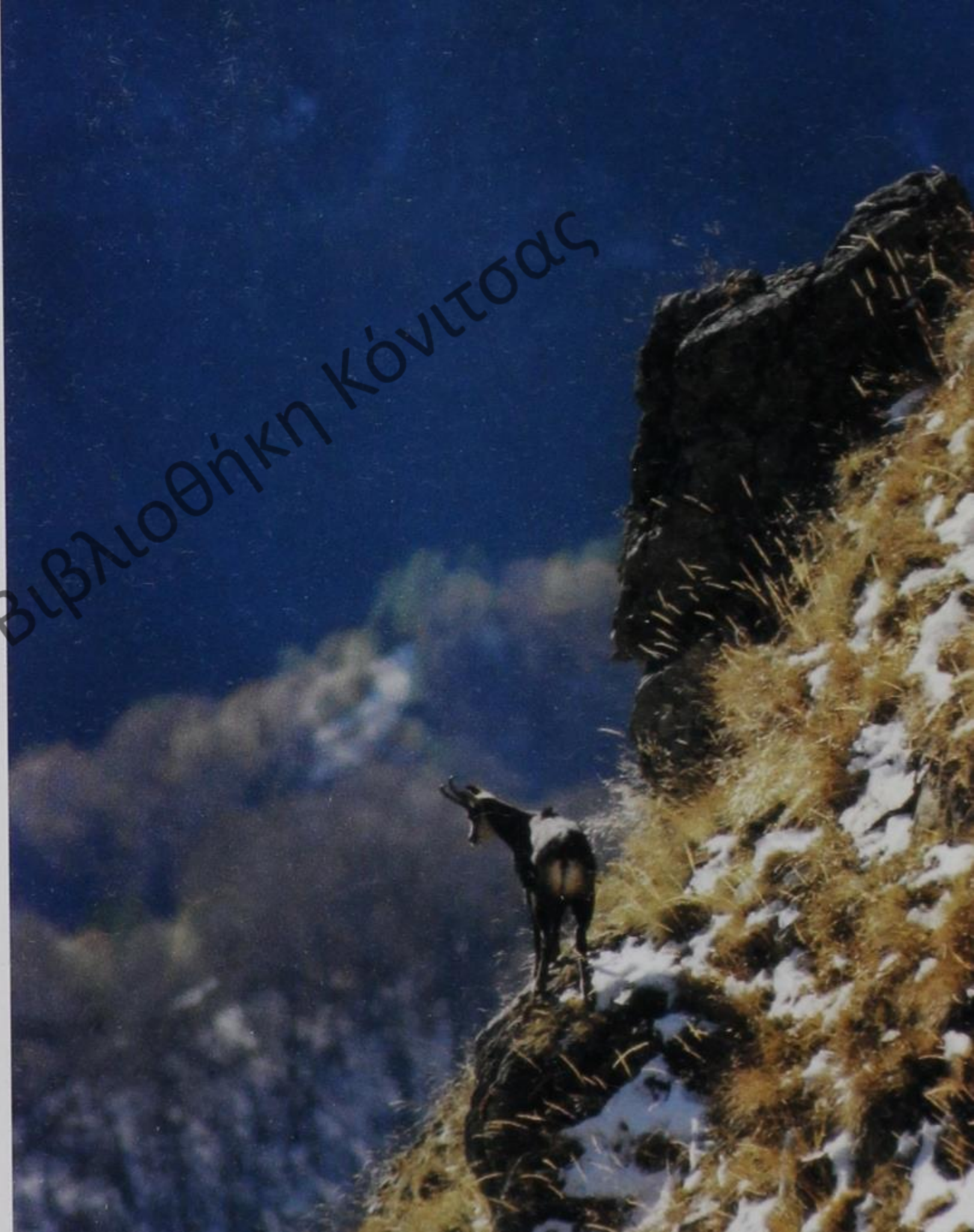
Τα θηλυκά καθίστανται σεξουαλικά ώριμα τον τέταρτο χρόνο της ζωής τους. Παρόλα αυτά δεν αποκλείεται να ζευγαρώσουν το δεύτερο κιόλας χρόνο, ειδικά σε περιπτώσεις που σε ένα βουνό απαντώνται λιγοστά. Είναι ένας εκπληκτικός μηχανισμός της φύσης, που επηρεάζεται έντονα από τις δημογραφικές παραμέτρους των μικρών πληθυσμών, με βασικό σκοπό να ανακάμψουν όσο γίνεται πιο γρήγορα και να διαφύγουν τον κίνδυνο της εξαφάνισης. Για τον ίδιο λόγο υποστηρίζεται πως σε αυτές τις περιπτώσεις αυξάνεται το ποσοστό διδύμων που γεννιούνται ετησίως. Βέβαια το ποσοστό αυτό είναι και πάλι χαμηλό, απλώς ελαφρώς ανώτερο από ό,τι συνήθως.

Τα αρσενικά εγκαταλείπουν το κοπάδι της μητέρας τους σε ηλικία 2-3 χρόνων και περιπλανώνται έως ότου εγκατασταθούν σε ένα κατάλληλο μέρος, όπου δεν υπάρχει κάποιο άλλο δυνατότερο από αυτά αρσενικό. Την περιοχή αυτή θα προσπαθήσουν να τη διατηρήσουν με πείσμα όσο γίνεται περισσότερο έως ότου πεθάνουν ή τα εκτοπίσει κάποιο άλλο ισχυρότερο. Τα νεαρά στην αναζήτησή τους για τέτοιες περιοχές μπορεί να πραγματοποιήσουν μεγάλες διαδρομές και με τα σημερινά δεδομένα, που η κατανομή του είδους έχει συρρικνωθεί σημαντικά, να βρεθούν σε περιοχές που δεν υπάρχει κανείς άλλος εκπρόσωπος του είδους. Συνηθίζουν τότε να πλησιάζουν στα κοπάδια ήμερων γιδιών και συνήθως ντουφεκίζονται εξαιτίας αυτής της απροσεξίας τους. Το γεγονός της απόκτησης της προσωπικής περιοχής (επικράτειας) των αρσενικών συνήθως συμβαίνει στην ηλικία των 7-10 χρόνων και θεωρητικά συμπίπτει χρονικά με την πλήρη σεξουαλική ωριμότητά τους.

Τα αρσενικά ζουν μεμονωμένα ή περιστασιακά σε μικρές ομάδες με άλλα άτομα του ίδιου φύλου εκτός από την περίοδο της αναπαραγωγής, οπότε προσεγγίζουν τα κοπάδια των θηλυκών της ευρύτερης επικράτειάς τους. Ασφαλώς και το κυρίαρχο αρσενικό παίζει το βασικό ρόλο στην αναπαραγωγή επιβλέποντας συνεχώς επισταμένως το γύρω χώρο με κύριο σκοπό να αποτρέψει την εισβολή άλλου αρσενικού στο κοπά-

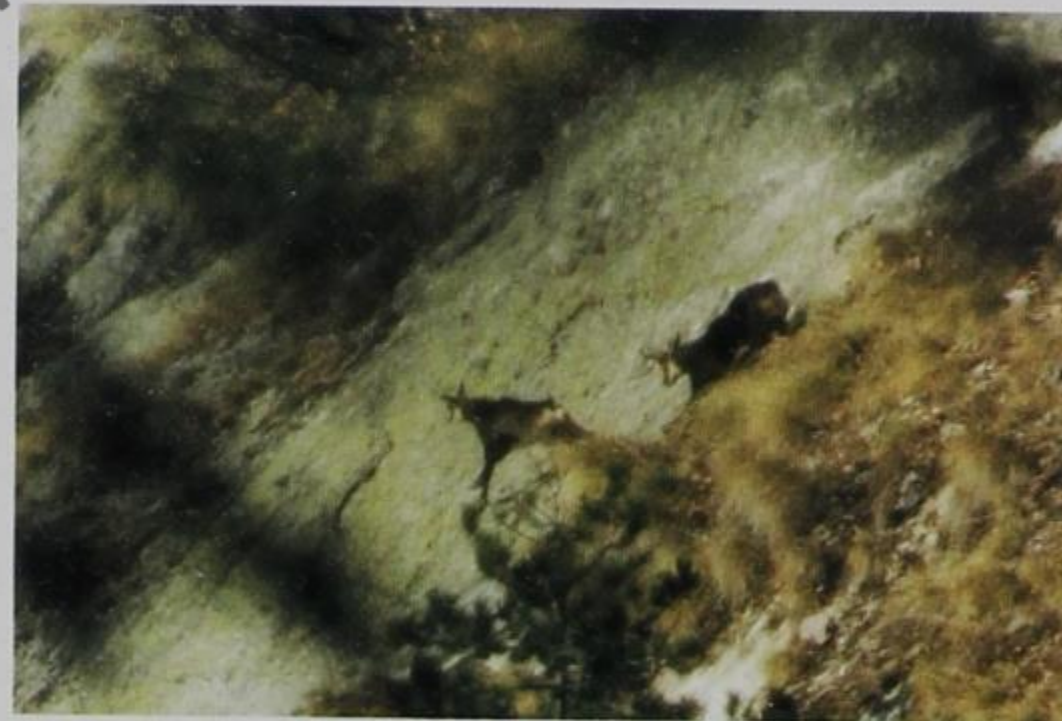
Το κυρίαρχο αρσενικό κατά την περίοδο του ζευγαρώματος επιτηρεί συνεχώς τόσο την επικράτειά του όσο και το κοπάδι των θηλυκών με σκοπό να εκδιώξει κάθε επίβουλο εισβολέα που θα προσπαθήσει να ζευγαρώσει με τα θηλυκά του χαρεμιού του.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

δι. Διεκδικητές όμως του χαρεμιού του πάντα υπάρχουν κρυμμένοι τριγύρω και δε διστάζουν να αποπλανήσουν κάποιο θηλυκό που θα ξεμακρύνει για λίγο από τα μάτια του αρχηγού.

Πραγματικές μάχες για την κυριαρχία των θηλυκών μπορεί να συμβούν, όταν τα δύο αρσενικά είναι λίγο πολύ ισοδύναμα και τα κοπάδια των θηλυκών δυσεύρετα. Σε αντίθεση με την "κλασική" πάλη μεταξύ δύο ήμερων αρσενικών κριών ή τράγων, τα αρσενικά αγριόγίδα δε συνηθίζουν να χτυπούν με δύναμη τα κέρατά τους σε μία μάχη πρόσωπο με πρόσωπο. Το νέο αρσενικό αγριόγίδα που θα πλησιάσει το κοπάδι του παλιότερου αρσενικού θα ζυγίσει "οπτικά" και "οσφρητικά" τη φυσική κατάσταση του άλλου και, εάν θεωρήσει πως μπορεί να τα καταφέρει, θα εισβάλει στο χαρέμι. Τα δύο ζώα θα συναντηθούν πρόσωπο με πρόσωπο και σε περίπτωση που ο "νεαρός" δεν υποχωρήσει ατάκτως ο "κυρίαρχος" θα προσπαθήσει με μια σειρά κινήσεων, που εκφράζουν απειλή, να επιδείξει την υπεροχή του και να εξαναγκάσει τον εισβολέα σε οπισθοχώρηση. Εάν παρόλα αυτά δεν υποχωρήσει ένα από τα δύο, τότε τα πράγματα χειροτερεύουν και τα δύο ζώα χαμηλώνουν το κε-

Τα αρσενικά ενδέχεται να εμπλακούν σε μάχη για την κυριαρχία μίας θηλυκιάς ή ενός ολόκληρου χαρεμιού. Συνήθως ο υποδεέστερος αντιλαμβάνεται την αδυναμία του και ιρέφεται σε άτακτη φυγή ακολουθούμενος από τον δυνατώτερο.

δων είναι η μεγάλη τους "φιλοπατρία" στα μέρη που γεννήθηκαν και στα οποία κινούνται με εκπληκτική άνεση, αφού διδάχτηκαν τις βασικές αρχές επιβίωσης από τις μητέρες τους και τα υπόλοιπα μέλη του κοπαδιού όσον αφορά τον εντοπισμό και την αναγνώριση των θηρευτών, την ακριβή θέση του καταφυγίου για την προστασία τους και την παρουσία των καταλληλότερων μικροθέσεων που καλύπτουν καλύτερα τις διατροφικές τους ανάγκες κατά τη διάρκεια ενός ετήσιου κύκλου. Και όλα αυτά βέβαια σε ένα πολυδαίδαλο δίκτυο, απόλυτα συγκεκριμένων μονοπατιών και περασμάτων ανάμεσα από γκρεμούς, ορθοπλαγιές και σημεία με συχνές πτώσεις λίθων και χιονοστοιβάδων. Οι περιοχές αυτές όπου ζουν τα κοπάδια των θηλυκών, κυμαίνονται από 100 έως 500 εκτάρια ανάλογα με το μέγεθος του κοπαδιού και την εποχή.

Το χειμώνα και την άνοιξη κατά κανόνα τα κοπάδια του αγριόγιδου αποτελούνται από λιγοστά άτομα, ενώ τους καλοκαιρινούς και φθινοπωρινούς μήνες γίνονται πολυπληθή. Στην Ελλάδα τα κοπάδια συνήθως είναι ολιγάριθμα αποτελούμενα από 5 έως 15 άτομα, αν και δε λείπουν περιπτώσεις όπου έχουν παρατηρηθεί έως 28 άτομα μαζί. Αντίθετα, στο εξωτερικό σε περιοχές με υψηλή πληθυσμιακή πυκνότητα τα κοπάδια του αγριόγιδου δεν αποκλείεται να ξεπεράσουν τα 100 άτομα.

Αυστηρή ιεραρχία υπάρχει στα μέλη του κοπαδιού, η οποία όμως μπορεί εύκολα να αλλάξει από χρονιά σε χρονιά ανάλογα με τη φυσική κατάσταση και την ηλικία των μελών του. Στο κοπάδι πάντα υπάρχει ένας αρχηγός που αποφασίζει για τις κινήσεις της ομάδας και που επιτηρεί συνεχώς για το ενδεχόμενο της εμφάνισης

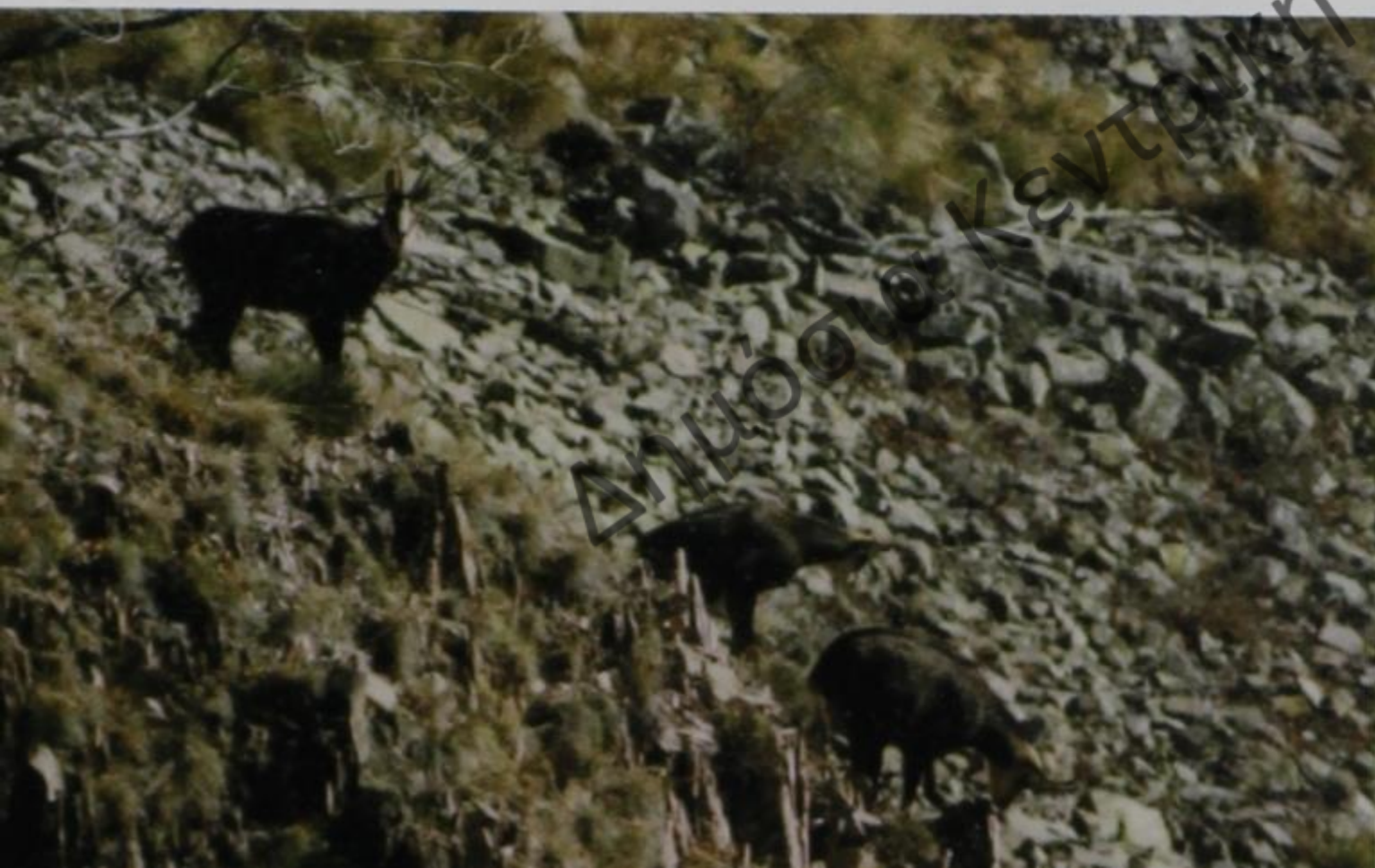
Τα αγριόγιδα σχηματίζουν μεγάλα κοπάδια στο τέλος του καλοκαιριού και το φθινόπωρο.

φάλι και κατόπιν το σηκώνουν με δύναμη, φέροντας στην επιφάνεια τις αιχμηρές απολήξεις των κεράτων τους με τις οποίες προσπαθούν να διατρυπήσουν τον αντίπαλο στα πλευρά ή στην ευαίσθητη κοιλιακή χώρα. Η ασυνήθιστη αυτή διαδικασία διακόπτεται κατά διαστήματα με το ένα ζώο να υποχωρεί και να αρχίζει να τρέχει ακολουθούμενο από το άλλο. Η σκηνή αυτή ενδέχεται να επαναληφθεί αρκετές φορές, συχνά με εναλλασσόμενους ρόλους των δύο αντιπάλων. Τελικά ο νικητής της μάχης θα είναι ο κυρίαρχος του κοπαδιού. Συνήθως τα υποδεέστερα αρσενικά αντιλαμβάνονται τη θέση τους και απομακρύνονται χωρίς να εμπλακούν σε μάχη. Έχουν όμως παρατηρηθεί περιπτώσεις βαριών τραυματισμών που κατέληξαν σε θάνατο.

Αναφέρεται πως τα αρσενικά προτιμούν περιοχές διαφορετικής χλωριδικής και φυτοκοινωνιολογικής σύνθεσης από ό,τι τα θηλυκά, αφήνοντας με αυτόν τον τρόπο τις περισσότερες κατάλληλες θέσεις, για τη διατροφή και συνεπώς καλή ανάπτυξη των μικρών, στα κοπάδια των θηλυκών.

Τα αγριόγιδα χαρακτηρίζονται από υπέρμετρη φιλοπαιρία. Από τη μητέρα τους και τα άλλα μέλη του μητρικού κοπαδιού μαθαίνουν τις απαραίτητες πληροφορίες για την επιβίωσή τους στο χώρο που γεννήθηκαν.

Τα θηλυκά σχηματίζουν μικρές, κατά κανόνα "οικογενειακές", ομάδες που αποτελούνται από τα ενήλικα θηλυκά, τους θηλυκούς ενήλικους και ανήλικους απογόνους τους καθώς επίσης και τα μικρά ανεξάρτητα από το φύλο τους που δεν έχουν κλείσει ακόμα τα δύο χρόνια. Εάν το κοπάδι αυξηθεί υπέρμετρα σε σχέση με τη διαθεσιμότητα της τροφής και δεν μπορεί να συντηρηθεί στη συγκεκριμένη περιοχή, τότε διαχωρίζεται σε μικρότερες ομάδες, που η κάθε μια καταλαμβάνει διαφορετική έκταση. Βασικό χαρακτηριστικό των θηλυκών αγριόγι-

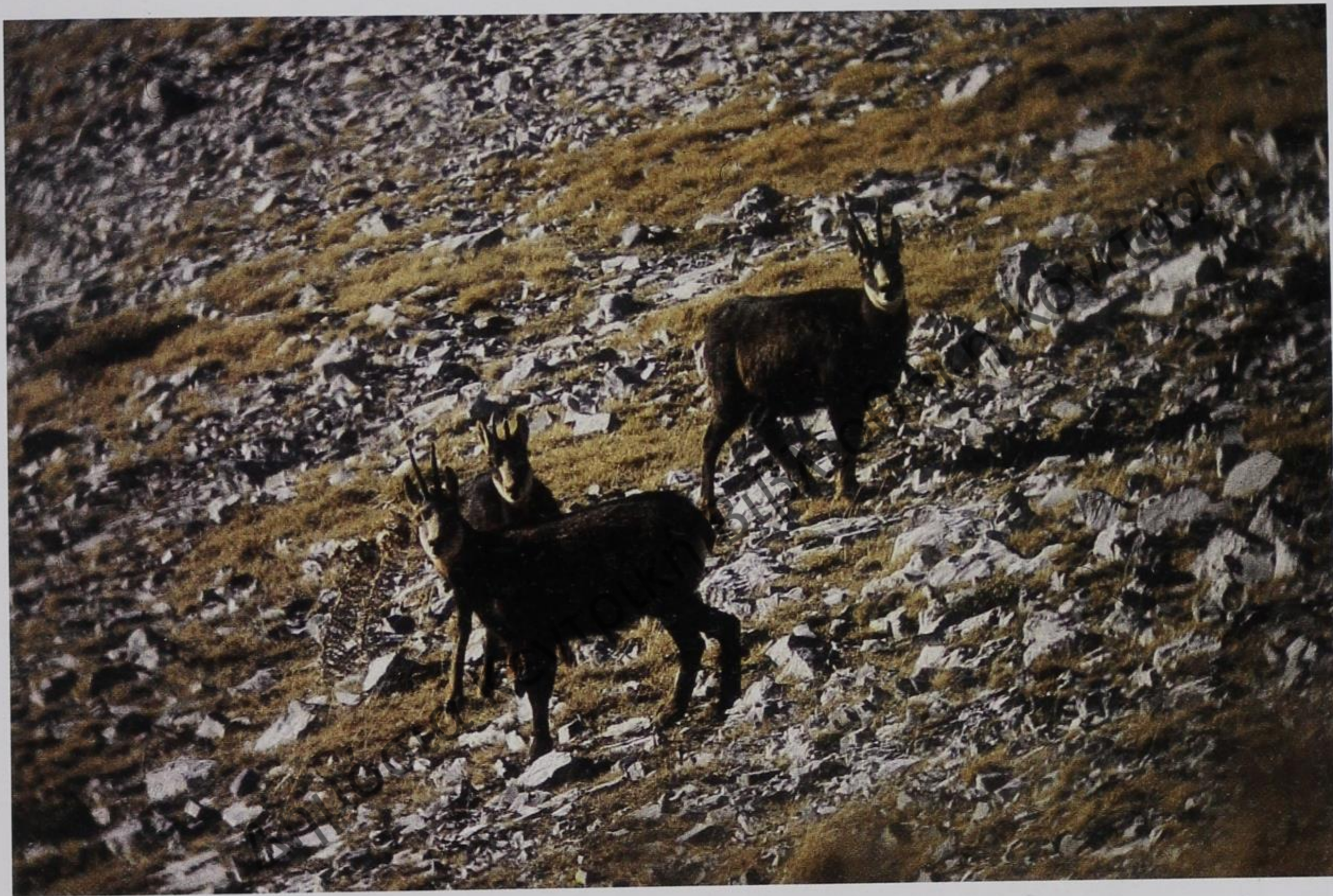

Σε περίπτωση παρουσίας θηρευτή, τα αγριόγιδα απομακρύνονται ταχύτατα σε ασφαλές μέρος του φυσικού καταφυγίου τους στη γειτονική οροδοπλαγιά.

θηρευτών. Βέβαια σε περίπτωση άλλων θηρευτών, πλην του ανθρώπου, οι οποίοι πρέπει να πλησιάσουν πολύ για να συλλάβουν το θήραμα, υπάρχουν αρκετές δυνατότητες διαφυγής. Στην περίπτωση όμως του ανθρώπου- κυνηγού ο χρόνος που μεσολαβεί από τον κρότο του πυροβολισμού που θα πέσει από κάποια απόσταση έως ότου το ζώο πληγωθεί, είναι μηδαμινός μην αφήνοντας του πολλά περιθώρια διαφυγής. Αλλωστε είναι χαρακτηριστικό του είδους να απομακρύνεται ταχιστα, αλλά να σταματά έπειτα από ένα διάστημα για να βολιδοσκοπήσει τις διαθέσεις του θηρευτή του. Η στρατηγική αυτή αναπτύχθηκε στο είδος μέσα από τη μακρά εξελικτική πορεία του με βάση το ότι δεν υπάρχει στο έδαφος θηρευτής του που να είναι τα-

Το να αποτελεί κάποιος εφ' όρου ζωής μέλος ενός κοπαδιού, όπως γίνεται με τα αγριόγιδα, σημαίνει πως μοιράζεται ένα βασικό πλεονέκτημα και ένα μειονέκτημα. Φαίνεται πως το πλεονέκτημα της ταυτόχρονης παρουσίας περισσότερων ζευγαριών ματιών και άλλων αισθητήριων οργάνων για την εντοπισμό τυχόν θηρευτών είναι ισχυρότερο από το μειονέκτημα του τροφικού ανταγωνισμού από τα μέλη του ίδιου του κοπαδιού.

Το μέλος του κοπαδιού, που θα αντιληφθεί την παρουσία θηρευτή, σπκώνει το κεφάλι, οσμίζεται τον αέρα, καρφώνει το βλέμμα του στο ύποπτο "αντικείμενο" και τεντώνει τα αυτιά του για να πιάσει και τον παραμικρό ασυνήθιστο ήχο. Σε περίπτωση που διαπιστώσει πως πρόκειται για πραγματικό κίνδυνο παράγει από τα ρουθούνια ένα οξύ σφύριγμα, που επαναλαμβάνεται κατά διαστήματα, ειδοποιώντας με αυτόν τον τρόπο τα υπόλοιπα μέλη του κοπαδιού.

χύτερος από αυτό. Τα βράχια που παρέχουν προστασία δεν απέχουν συνήθως πολύ από το χώρο που βόσκει. Το σταμάτημα της πορείας διαφυγής και η βολιδοσκοπήση των διαθέσεων του πιθανού θηρευτή προφυλάσσει τα αγριόγινδα από την άσκοπη κατανάλωση ενέργειας. Σε περίπτωση τυχαίας ή απλής διέλευσης του θηρευτή από εκεί, χωρίς διάθεση δηλαδή να τα κυνηγήσει, δε θα είχαν κανένα λόγο να αφήσουν το σημείο που ξεκουράζονται ή τρέφονται. Η απομάκρυνσή τους από εκεί σημαίνει πως θα πάνε σε κάποιο άλλο μέρος, που για συγκεκριμένους λόγους είναι υποδεέστερο του αρχικού από άποψη παροχής τροφής, υγρασίας, θερμοκρασίας, ασφάλειας κ.ο.κ.

Η ανακάλυψη του φόνου, με αρκετή ακρίβεια από μεγάλη απόσταση και για περισσότερα του ενός ζώα σχεδόν ταυτόχρονα, είναι μια τελευταία επινόηση του ανθρώπου. Τα διάφορα είδη ζώων δε διαθέτουν και δεν είναι σε θέση να αναπτύξουν προσαρμοστικούς μηχανισμούς. Η μόνη μέθοδος αυτοπροστασίας είναι η συνεχής επαγρύπνηση και η ταχύτατη διαφυγή. Δυστυχώς, στην περίπτωση του αγριόγινδου, μια δεύτερη ντουφεκιά μόλις σταματήσει το ζώο να απομακρύνεται συνήθως είναι αρκετή για να το αποτελειώσει.

Σε περίπτωση κινδύνου όποιο μέλος από εκείνα που βρίσκονται στις υψηλότερες ιεραρχικά θέσεις της ομάδας αντιληφθεί πιθανό εχθρό σε κοντινή σχετικά απόσταση, ειδοποιεί τα υπόλοιπα με ένα οξύ σφύριγμα, που είναι το αποτέλεσμα μιας έντονης εκπνοής από τα ρουθούνια του ζώου. Αμέσως εντοπίζεται ο εχθρός και από τα άλλα άτομα του κοπαδιού, βολιδοσκοπούνται οι διαθέσεις του και η αρχηγός αποφασίζει εάν και σε ποια κατεύθυνση θα κατευθυνθούν.

Το αγριόγινδο ζει από 15 έως 20 χρόνια και σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να φτάσει τα 25. Κατά κανόνα τα αρσενικά ζούν λιγότερο από τα θηλυκά.

Αν Κόντσας

Τα μικρά αγριόγιδα είναι ευάλωτα σε επιθέσεις χρυσαετού. Η παρουσία δενδρώδους και θαμνώδους βλάστησης όπου κρύβονται, καθώς επίσης και η συνεχής επιτήρηση από τη μητέρα τους και τα υπόλοιπα ενήλικα μέλη του κοπαδιού τα προφυλάσσουν από τυχόν επιθέσεις του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ

Το αγριόγιδιο βρίσκεται στις χαμηλότερες θέσεις της τροφικής πυραμίδας. Αποτελεί έναν από τους κυριότερους καταναλωτές πρώτης τάξης, μια και τρέφεται απευθείας με φυτά. Είναι επομένως απαραίτητο να βρίσκεται σε μεγάλους αριθμούς στους κατάλληλους βιότοπούς του, προκειμένου να διασφαλισθεί από τη μία η δική του επιβίωση και από την άλλη η επιβίωση ειδών που βρίσκονται ψηλότερα στην τροφική πυραμίδα και εξαρτώνται τροφικά από αυτό.

Επιπλέον είναι το μοναδικό άγριο οπληφόρο που απαντάται σε μόνιμη βάση στις απόκρημνες πλαγιές, ιδιαίτερα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες στα μεγάλα υψόμετρα πάνω από τα όρια των δασών. Ο ρόλος του επομένως στα οικοσυστήματα των μεγάλων βουνών είναι πολύ σημαντικός.

Ο ρόλος του αγριόγιδου στα ορεινά οικοσυστήματα της Ελλάδας είναι πολύ σημαντικός.

Κάποια νεκρά αγριόγιδα που πέθαιναν από τις κακουχίες του χειμώνα στα βουνά της πατρίδας μας, αποτελούσαν σημαντική τροφή για τα όρνια.

του, το αγριόγιδο αναμένεται σταδιακά να εποικίσει ακόμα και τις λιγότερο άριστες περιοχές από άποψη καταφυγίου, με αποτέλεσμα να αυξάνονται οι πιθανότητες φυσικής θήρευσής του.

Στα μεγάλα ορεινά συγκροτήματα του εξωτερικού όπως είναι οι Άλπεις ή τα Πυρηναία αρκετά αγριόγιδα πεθαίνουν το χειμώνα από κακουχίες εξαιτίας των δυσμενών συνθηκών που επικρατούν εκεί (δριμύ ψύχος, χιονοστιβάδες κ.ά.). Την άνοιξη σταδιακά αποκαλύπτονται

τα κουφάρια τους από το χιόνι που τα είχε σκεπάσει αποτελώντας ιδανική τροφή για το όρνιο (*Gyps fulvus*), το γυπαετό (*Gypaetus barbatus*) ακόμα και το χρυσαετό.

Αξίζει να αναφερθεί πως ο γυπαετός, που κατά κανόνα μοιράζεται τον ίδιο βιότοπο με τα αγριόγινδα, τρέφεται κατά κύριο λόγο με τα κόκαλα νεκρών θηλαστικών. Μάλιστα η άνοιξη είναι η εποχή που ταΐζει το μικρό του, οπότε τα φυσικά αυτά αποθέματα τροφής είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την ανάπτυξή του. Ας μην ξεχνάμε πως ο γυπαετός -αλλά και το όρνιο- στην ηπειρωτική Ελλάδα απέχει ένα βήμα από την εξαφάνιση και είναι βέβαιο πως ένας από τους λόγους που συντελεί σε αυτό είναι η γεωγραφική και πληθυσμιακή συρρίκνωση του αγριόγιδου.

Τέλος στους δυνάμενους θηρευτές του αγριόγιδου θα μπορούσε να ενταχθεί και η αρκούδα. Πρακτικά είναι πολύ δύσκολο και ενεργειακά ασύμφορο για την αρκούδα να κυνηγά αγριόγινδα. Σε περίπτωση όμως που οι πληθυσμοί του αγριόγιδου αυξάνονταν σε φυσιολογικά επίπεδα στα διάφορα βουνά, δεν αποκλείεται να υπήρχε το ενδεχόμενο περιστασιακής έστω θήρευσης του αγριόγιδου από αρκούδα.

Φυσικοί θηρευτές του αγριόγιδου είναι ο λύγκας (*Lynx lynx*), που πιθανά έχει εξαφανιστεί από τη χώρα μας ή έστω βρίσκεται σε εξαιρετικά χαμηλούς αριθμούς, ο λύκος (*Canis lupus*), που δύσκολα μπορεί να συλλάβει το αγριόγιδο εξαιτίας του απότομου ανάγλυφου του βιότοπού του και τέλος ο χρυσαετός (*Aquila chrysaetos*), που αποτελεί ένα υπαρκτό κίνδυνο για τα μικρά. Οι χαμηλές πληθυσμιακές πυκνότητες όμως του αγριόγιδου από την άλλη μεριά, στην ουσία αποτελούν απαγορευτικό παράγοντα για τη συστηματική χρησιμοποίησή του ως λεία από τους προαναφερόμενους θηρευτές.

Μόνο σε περίπτωση που τα αγριόγίδα αυξηθούν υπέρμετρα και είναι αναγκασμένα να ξεμακρύνουν πολύ από τις ορθοπλαγιές για να βρουν τροφή, θα μπορούσε ο λύκος να τα συλλάβει και να τα σκοτώσει.

Ορισμένοι προσπαθούν πολλές φορές να πείσουν καλοπροαίρετους επισκέπτες των ορεινών περιοχών για τη ζημιά που κάνουν οι λύκοι σε αυτά τα ζώα. Αυτό όμως δεν ευσταθεί καθόλου καθόσον το ανάγλυφο του βιότοπου του αγριόγιδου λειτουργεί προστατευτικά γι αυτό. Μόνο ο άνθρωπος - και όχι όλοι - μπορεί να εισχωρήσει σε πολλά σημεία του βιότοπού του και να το εξοντώσει.

Συνήθως όμως η τροφή που υπάρχει στους απότομους γκρεμούς είναι λιγοστή και τα πλούσια λιβάδια που γειτονεύουν με τις ορθοπλαγιές είναι ένας συνεχής πειρασμός, ειδικά κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Τότε θα μπορούσαν κάποια αγριόγίδα να ξεμακρύνουν και να περικυκλωθούν από μια αγέλη λύκων που θα τύχαινε να βρεθεί εκεί. Το ερώτημα βέβαια είναι πόσες τέτοιες πιθανότητες υπάρχουν, μια και οι λύκοι λιγοστοί φαίνεται πως είναι και τα αγριόγίδα ελάχιστα και επομένως δεν έχουν κανένα λόγο να απομακρυνθούν πάρα πολύ από το ασφαλές καταφύγιό τους. Βέβαια σε περίπτωση σημαντικής αύξησης του πληθυσμού

περίμενε κανείς, έπειτα από τριανταπέντε σχεδόν χρόνια προστασίας του είδους, οι πληθυσμοί του αγριόγιδου στην Ελλάδα δεν έχουν ανακάμψει αριθμητικά. Σε κανένα βουνό δεν έχει παρατηρηθεί αύξηση των επιμέρους πληθυσμών, όπως λογικά θα ήταν αναμενόμενο. Συνήθως οι πληθυσμοί φθίνουν, διατηρούνται σταθεροί ή παρουσιάζουν τοπικές κατά περιόδους αυξομειώσεις αναλόγως της διάθεσης των λαθροθηρών που δρουν στην κάθε περιοχή.

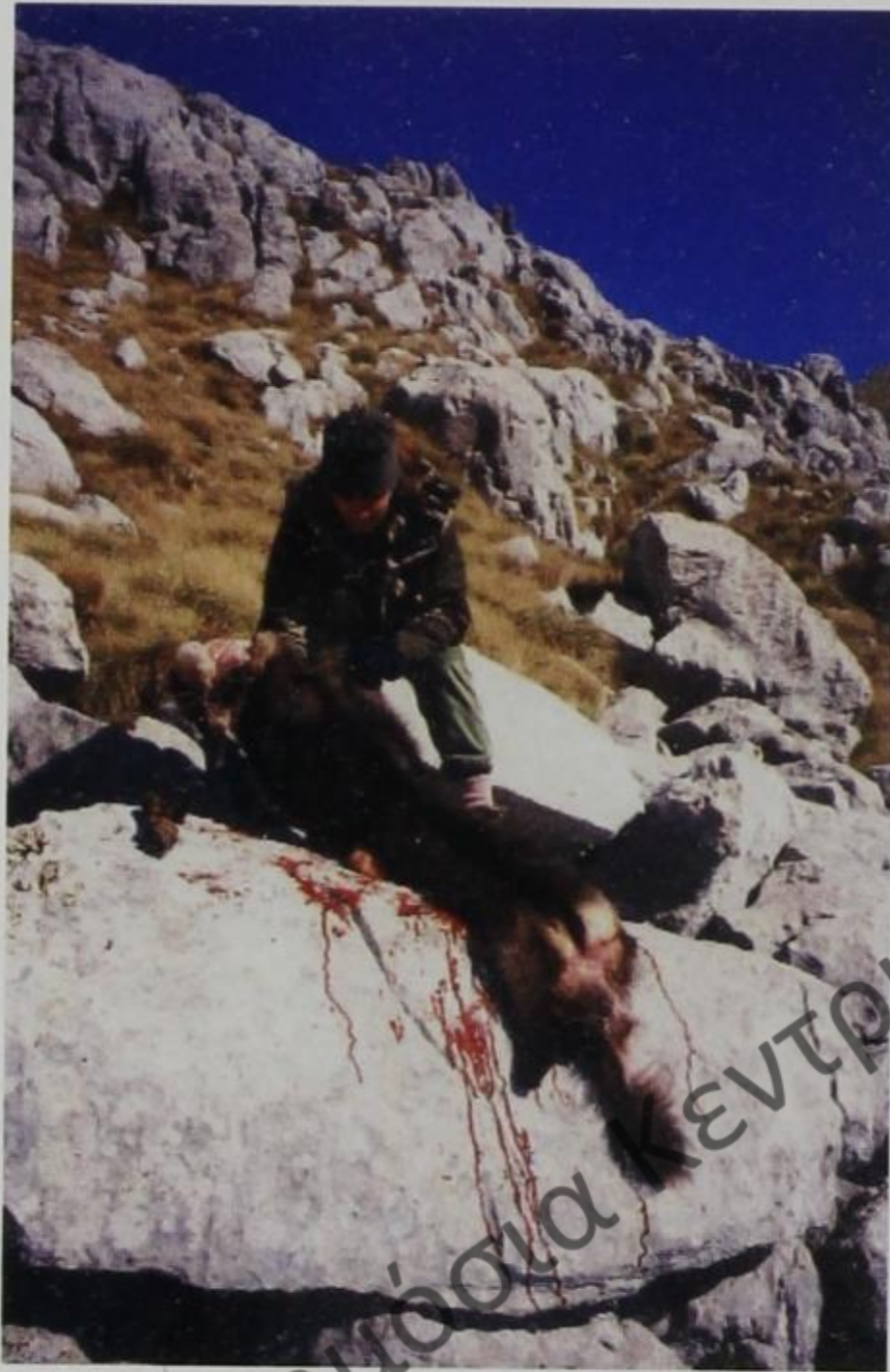
Στο πρώτο μισό του 20ου αιώνα, σύμφωνα με μαρτυρίες και τις λιγοστές γραπτές αναφορές, η γεωγραφική κατανομή του αγριόγιδου ήταν περισσότερο εκτεταμένη και ο αριθμός των αγριόγιδων σε κάθε βουνό της χώρας μας ήταν πολύ μεγαλύτερος από ό,τι σήμερα. Το κυνήγι του γινόταν με τις συνηθισμένες κλασικές μεθόδους που χρησιμοποιούνται και σήμερα: καρτέρι, παγάνα, ενεργητική αναζήτηση του ζώου.

Οι πληθυσμοί του αγριόγιδου άρχισαν αισθητά να συρρικνώνονται κυρίως κατά τη διάρκεια του δεύτερου παγκόσμιου πόλεμου, του εμφύλιου και έπειτα που η παράνομη ή νόμιμη κατοχή και χρήση πολεμικών όπλων κατά τη διάρκεια κυνηγετικών εξορμήσεων γενικεύτηκε.

Εξαιτίας αυτών των καταστάσεων ήδη στη δεκαετία του 60 τα αγριόγίδα είχαν μειωθεί δραματικά, γεγονός που έγινε αισθητό και από την πολιτεία, που το 1969

Το κυνήγι του αγριόγιδου αποιελούσε χαρακτηριστική συνήθεια των καινών εκείνων που ζούσαν σε εγγύτητα με το βιότοπό του και γινόταν τόσο για αναψυχή όσο και για την απόκτηση κρέατος. Στη φωτογραφία διακρίνονται τρία αγριόγίδα και ένα αγριογούρουνο σκοτωμένα έπειτα από κυνήγι στη Λάιστα Ζαγορίου το 1906. (Η φωτογραφία είναι από το βιβλίο "Λάιστα" του Γ. Μέριτσιου).

Δέρμα αγριόγιδου, δύμα λαδροκυνηγιού (Οκτώβριος 2002).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ ΑΠΕΙΛΕΣ

Η κυριότερη απειλή για το αγριόγιδο είναι αναμφίβολα το κυνήγι και συγκεκριμένα το παράνομο κυνήγι μια και η δραστηριότητα αυτή απαγορεύεται από την Ελληνική Νομοθεσία από το 1969. Αντίθετα από εκείνο που θα

Το κυνήγι του αγριόγιδου ορισμένες φορές γίνεται και για την απόκτηση του τρόπαιου. Εκτός από το κυνήγι όμως τόσο η ταρίχευση όσο η κατοχή και η επίδειξη του τρόπαιου του αγριόγιδου (κεφάλι ή δέρμα) απαγορεύονται και διώκονται ποινικά.

χρήση ασυρμάτων (VHF) αλλά και νόμιμων κινητών τηλεφώνων. Οι συσκευές αυτές, που είναι πολύ διαδεδομένες πλέον, έχουν αποδειχθεί εξαιρετικά χρήσιμες στις συνεννοήσεις μεταξύ των μελών ομάδων λαθροθηρών με σκοπό τον άμεσο εντοπισμό των κοπαδιών των αγριόγιδων. Επιπλέον χρησιμεύουν στην ταχεία προειδοποίηση των λαθροθηρών και κατά συνέπεια στην απόκρυψή τους ή στην προσποίηση ότι είναι νόμιμοι κυνηγοί, στη σπάνια περίπτωση που θα τύχει να βρίσκεται εκεί κοντά κάποιος από τους λιγοστούς στην Ελλάδα θηροφύλακες. Επιπλέον σε ορισμένες περιπτώσεις το λαθροκυνήγι του αγριόγιδου γίνεται με πολεμικά όπλα που έχουν φτάσει στη χώρα μας παράνομα από τη γειτονική Αλβανία.

Δέρμα παράνομα σκοιωμένου αγριόγιδου που βρέθηκε κρυμμένο στο βυθό του ποταμού Αώου στον Εθνικό Δρυμό Πίνδου (Βάλια Κάλντια) από μέλη των οργανώσεων Πίνδος Περιβαλλοντική και WWF Ελλάς (Φεβρουάριος 2001).

από τη γειτονική Αλβανία.

Το λαθροκυνήγι του αγριόγιδου γίνεται από μεμονωμένα άτομα ή ομάδες, που θεωρούν κεκτημένο δικαίωμά τους -καμιά φορά εκ παραδόσεως- το κυνήγι των ζώων αυτών. Φημολογείται μάλιστα πως σε ορισμένες των περιπτώσεων η δραστηριότητα αυτή έχει επιπρόσθετα ημι-επαγγελματικό χαρακτήρα, μια και το κρέας του ζώου θεωρείται πως έχει υψηλή τιμή στην μαύρη αγορά.

Στη συστηματικά παράνομη δράση των παραπάνω θα πρέπει οπωσδήποτε να προστεθούν περιστασιακές εμφανίσεις άλλων ομάδων - νόμιμων κατά τα άλλα - κυνηγών, μεμονωμένα άτομα, καθώς επίσης και η δράση ορισμένων βοσκών, που μερικές φορές κατά τη

Λαθροκυνηγός αγριό-
γιδων με πολεμικό ό-
πλο στα 2100 μ. υψό-
μετρο (Ιούλιος 1989).

Κάλυκας πολεμι-
κού τουφεκίου κα-
λάσνικοφ που πα-
ράνομα χρησιμο-
ποιήθηκε σε κυνή-
γι αγριόγιδου στη
χαράδρα του Αώου
(Εθνικός Δρυμός
Βίκου- Αώου, Μά-
ιος 2002).

απαγόρευσε το κυνήγι τους σε όλη την ελληνική επικράτεια. Παρόλα αυτά ορισμένοι κυνηγοί συνέχισαν -ως λαθροθήρες πια- σταθερά τη δράση τους.

Δυστυχώς δεν έγινε ποτέ καμία συστηματική ενημέ-
ρωση του κοινού (καμπάνια) για τον κίνδυνο εξαφάνισης του
είδους από όλους τους τότε εμπλεκόμενους φορείς, δηλαδή
την πολιτεία με τις αρμόδιες υπηρεσίες της (Διευθύνσεις Δα-
σών, Δασαρχεία κ.ά.), όπως επίσης και από τα Κυνηγετικά
Σωματεία.

Σαν αποτέλεσμα στα μετέπειτα χρόνια οι ήδη συρρι-
κνωμένοι επιμέρους πληθυσμοί του αγριόγιδου μειώθηκαν α-
κόμα περισσότερο και σε αυτό συνέβαλε εκτός από την ανε-
παρκή φύλαξη, η διάδοση νέου τύπου κυνηγετικών όπλων
(καραμπίνες), η κατασκευή πλήθους ορεινών και δασικών
δρόμων και στα πιο απόμερα μέρη των βιότοπων του αγριόγι-
δου σε συνδυασμό με την ευρύτατα διαδεδομένη κατοχή τε-
τρακίνητων οχημάτων που διευκόλυναν και διευκολύνουν κα-
τά πολύ την κίνηση των λαθροκυνηγών κατά τη διάρκεια των
κυνηγετικών τους εξορμήσεων.

Σήμερα, εκτός από τα παραπάνω, το λαθροκυνήγι του
αγριόγιδου διευκολύνεται από την εκτεταμένη και παράνομη

Αγριόγιδος με εμφανή συμπτώματα σαρκοπτικής ψώρας.

Το θέμα των ασθενειών του αγριόγιδου είναι εξαιρετικά πολύπλοκο, μια και οι οργανισμοί που τις προκαλούν ενδέχεται να συνυπάρχουν για μακρά χρονικά διαστήματα με αυτό χωρίς να προκαλούν ιδιαίτερα προβλήματα. Επιπλέον η εμφάνιση ορισμένων ασθενειών χαρακτηρίζεται από περιοδικότητα κατά τακτά χρονικά διαστήματα. Τέλος η συνύπαρξη των πληθυσμών του αγριόγιδου στους ίδιους λίγο πολύ βιότοπους με τα κοπάδια των ημερών μηρυκαστικών (πρόβατα, γίδια και βοοειδή) διευκολύνει κατά πολύ τη μεταφορά παθογόνων οργανισμών από το ένα είδος στο άλλο. Γεγονός που εντείνεται από τις μετακινήσεις των νομαδικών κτηνοτροφικών ζώων όπως επίσης και από την πλημμελή κτηνιατρική επίβλεψη

τους, ειδικά στα βουνά εκείνα που βρίσκονται κατά μήκος της συνοριακής γραμμής με τις γειτονικές χώρες.

Ένα άλλο πρόβλημα εκτός από τις ασθένειες, το οποίο και σχετίζεται με την παρουσία κοπαδιών κτηνοτροφικών ζώων στο βιότοπο του αγριόγιδου, είναι ο τροφικός ανταγωνισμός. Πολλές φορές και ειδικά σε συγκεκριμένες περιόδους του έτους τα ιδανικά λιβάδια από άποψη κατάλληλης διαθέσιμης τροφής είναι λιγοστά και βρίσκονται στα υψηλότερα και σκιερότερα μέρη που λίγο πολύ αποτελούν το βιότοπο του αγριόγιδου. Η μετακίνηση των κτηνοτροφικών κοπαδιών προς τα εκεί έχει σαν αποτέλεσμα είτε την κατανάλωση σχεδόν όλης της διαθέσιμης βοσκής είτε την ρύπανσή της με κόπρανα. Για ευνόητους λόγους (έλλειψη τροφής, παράσιτα κλπ) τα αγριόγινδα αποφεύγουν τα λιβάδια αυτά. Το παραπάνω αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα άμεσου ή έμμεσου τροφικού ανταγωνισμού μεταξύ δύο ή περισσότερων ειδών.

Σε ορισμένες περιπτώσεις η παρουσία βοσκών, που συχνά είναι και κυνηγοί, όπως επίσης και των σκύλων φύλαξης των κοπαδιών και των κυνηγετικών σκύλων, που συχνά συνοδεύουν τους βοσκούς, δεν εί-

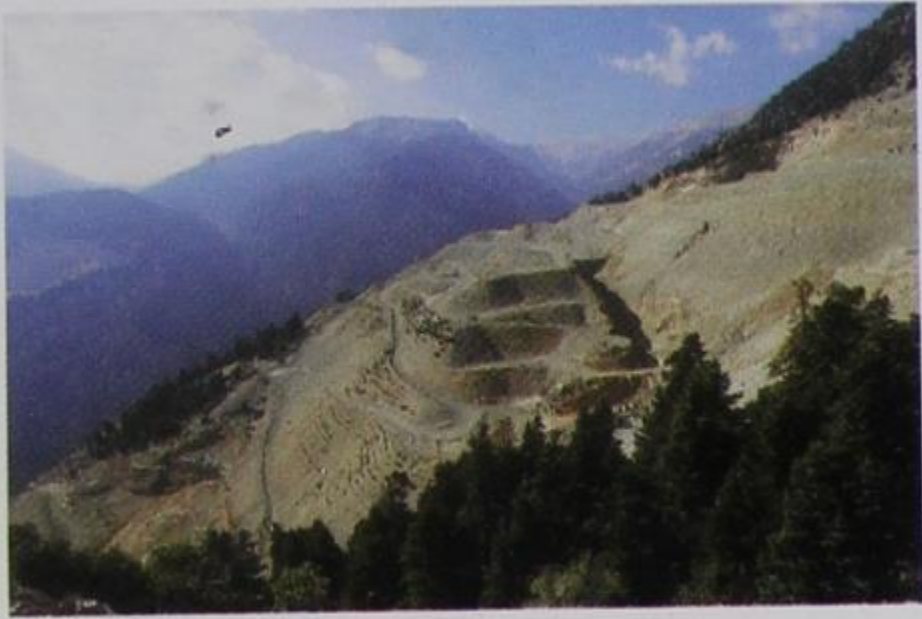
διάρκεια της θερινής και φθινοπωρινής παραμονής τους στο βουνό εύκολα εντοπίζουν τα αγριόγιδα και επιδίδονται στο λαθροκυνήγι αυτών, χωρίς να γίνονται αντιληπτοί από κανέναν.

Εκτός από το λαθροκυνήγι που περιγράφηκε πιο πάνω υπάρχουν και άλλοι παράγοντες οι οποίοι έχουν σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στους πληθυσμούς του αγριόγιδου. Ήδη έχει γίνει διεξοδική αναφορά στη σχέση των δασικών και ορεινών δρόμων και τη διευκόλυνση που παρέχουν στους λαθροθήρες να εισβάλουν στα ενδότερα του βιότοπου του αγριόγιδου. Πέρα από αυτό όμως σε περιπτώσεις που οι δρόμοι αυτοί χρησιμοποιούνται συχνά από πλήθος νόμιμων κυνηγών, άλλων ανθρώπων και οχημάτων είναι δυνατόν να αποτελέσουν παράγοντα ενόχλησης των κοπαδιών του αγριόγιδου και να συμβάλουν στην εκδίωξη τους από κατάλληλους κατά τα άλλα βιότοπους.

Το αγριόγιδο είναι ευαίσθητο σε διάφορους παθογόνους οργανισμούς (βακτήρια, ιούς, ρικέτσιες, μύκητες, ενδοπαράσιτα και εκτοπαράσιτα), που είναι δυνατόν να προκαλέσουν ασθένειες λίγο πολύ σε όλα τα ήμερα ή άγρια μικρά μηρυκαστικά. Σοβαρές ασθένειες του αγριόγιδου που έχουν καταγραφεί σε διάφορες χώρες του εξωτερικού είναι η λοιμώδης πλευροπνευμονία, η πολυαρθρίτιδα, η λοιμώδης αγαλαξία, η κερατοεπιπεφυκίτιδα, η θηλωμάτωση και η σαρκοπτική ψώρα. Επιπλέον ενδοπαράσιτα του πεπτικού και αναπνευστικού συστήματος, που υπάρχουν φυσιολογικά στο αγριόγιδο, ενδέχεται να αυξηθούν υπέρμετρα κάτω από συνθήκες καταπόνησης (στρες) και να προκαλέσουν σοβαρά προβλήματα.

Η διάνοιξη πολλών χιλιομέτρων δασικών και ορεινών δρόμων στα ενδότερα των βιότοπων του αγριόγιδου είχε σαν αποτέλεσμα την εντατικοποίηση του λαθροκυνηγιού του. Στη φωτογραφία διακρίνονται αυτοκίνητα κυνηγών (ή λαθροθηρών;) στον Εθνικό Δρυμό της Πίνδου (Βάλια-Κάλνια).

Οι διεργασίες εξόρυξης μεταλλευμάτων οδηγούν στην πρόσκαιρη ή μόνιμη απώλεια τμημάτων του βιότοπου του αγριόγιδου όπως γίνεται στη Γκιώνα.

Τέλος, η απομόνωση των πληθυσμών του αγριόγιδου στα ορεινά "νησιά" τους, όπως έχει γίνει αναφορά σε προηγούμενο κεφάλαιο, που εντείνεται ακόμα περισσότερο όσο μικραίνει ένας πληθυσμός, εγκυμονεί σοβαρότατους κινδύνους για το μέλλον. Η αδυναμία άφιξης αγριόγιδων από άλλους γειτονικούς πληθυσμούς - που πιθανά να μην υπάρχουν πια - και οι συνεχείς διασταυρώσεις μεταξύ συγγενικών ατόμων ενός πληθυσμού, ουσιαστικά μειώνουν τη γενετική ποικιλία του πληθυσμού καθιστώντας τον ευάλωτο σε πιθανές περιόδους κρίσεως, όπως για παράδειγμα σε ξαφνικές και έντονες περιβαλλοντικές αλλαγές ή σε κρούσματα εμφάνισης νέων και άγνωστων ασθενειών, όπου τα άτομα του πληθυσμού δεν έχουν αναπτύξει αντισώματα ή άλλους μηχανισμούς αυτοπροστασίας.

νατοτήτων που του προσφέρει ο βιότοπος. Γεγονός που μπορεί να έχει άμεσα ή έμμεσα σοβαρό αντίκτυπο στον αναπαραγωγικό ρυθμό και στην καλή φυσική κατάσταση των ατόμων ενός πληθυσμού, καθιστώντας έτσι το μέλλον του επισφαλές.

Ένα άλλο σοβαρό πρόβλημα είναι οι διάφορες "βαριές" ανθρώπινες δραστηριότητες όπως είναι η εξόρυξη μεταλλευμάτων που έχει λάβει σοβαρές διαστάσεις μόνο στην οροσειρά της Γκιώνας. Σε περίπτωση που τα κατομεία επεκταθούν περισσότερο προς τα μέρη όπου ζει το αγριόγιδο, τότε η ολοκληρωτική υποβάθμιση και ουσιαστικά απώλεια του βιότοπού του θα σημάνει και την εξαφάνισή του. Ας σημειωθεί πως η Γκιώνα είναι το νοτιότερο σημείο εξάπλωσης του είδους στην Ευρώπη.

Τέλος, η απομόνωση των πληθυσμών του αγριόγιδου στα ο-

ναι ό,τι καλύτερο για το αγριόγιδο που αναγκάζεται να εγκαταλείψει για ορισμένες περιόδους τις περιοχές αυτές.

Ένα άλλο βασικό πρόβλημα είναι η προώθηση σχεδίων μαζικού τουρισμού, όπως εκτεταμένων χιονοδρομικών κέντρων με όλες τις σχετικές υποδομές, στο βιότοπο του είδους. Σχέδια που έχουν κατά καιρούς προταθεί αφορούσαν τα Βαρδούσια, τον Όλυμπο, την Τύμφη και άλλες περιοχές. Είναι βέβαιο πως τέτοια έργα εκτοπίζουν τους φυσικούς πληθυσμούς ειδών από σημαντικά τμήματα των βιότοπών τους. Γεγονός, που λαμβάνει ακόμα σημαντικότερες διαστάσεις, όταν πρόκειται για είδη, όπως το αγριόγιδο, που δεν έχουν εναλλακτικές λύσεις. Σημειώνεται η εξαφάνιση του αγριόγιδου από τον Παρνασσό, όπου εφαρμόζεται το μοντέλο του μαζικού ορεινού τουρισμού στην πράξη κατά τις τελευταίες δεκαετίες.

Από την άλλη μεριά ο εναλλακτικός ορεινός τουρισμός, όπως η παρατήρηση της φύσης για αναψυχή, η ορειβασία, η αναρρίχηση, τα αθλήματα πτήσης (αλεξίπτωτο πλαγιάς) και η διάσχιση φαραγγιών διασπούν την απαραίτητη ηρεμία στους βιότοπους των άγριων οπληφόρων όπως του αγριόγιδου. Η ενόχληση αυτή είναι άνευ σημασίας, όταν οι προαναφερόμενες δραστηριότητες είναι ελεγχόμενες και σέβονται τις ανάγκες και των άλλων μορφών ζωής εκτός του ανθρώπου.

Η μαζική όμως ή ακόμα και η μικρής έκτασης αλλά σε καίριες για το είδος θέσεις και χρονικές περιόδους πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων αυτών, εξωθεί το είδος σε μη σωστή χρήση των άριστων δυ-

Το αλεξίπτωτο πλαγιάς, καθώς επίσης η μαζικοποίηση του εναλλακτικού ορεινού τουρισμού μπορεί να οδηγήσουν στην απομάκρυνση των αγριόγιδων από το βιότοπό τους.

Πέρα από αυτά το αγριόγιδο περιλαμβάνεται στην κατηγορία "Σπάνια" του Κόκκινου Βιβλίου των Απειλούμενων Σπονδυλοζώων της Ελλάδας.

Επιπλέον σημαντικά τμήματα των βιοτόπων του στις περισσότερες περιοχές εξάπλωσής του έχουν σταδιακά συμπεριληφθεί στα όρια προστατευόμενων περιοχών, όπως είναι οι Εθνικοί Δρυμοί και τα Καταφύγια Άγριας Ζωής. Οι Εθνικοί Δρυμοί στους οποίους απαντώνται αγριόγιδα είναι τέσσερις: Βίκος - Αώος, Πίνδος "Βάλια - Κάλντα", Όλυμπος και

Οι βιότοποι του αγριόγιδου δε βρίσκονται πάντα σε περιοχές που το κυνήγι απαγορεύεται (πυρηνες Εθνικών Δρυμών και καταφύγια άγριας ζωής). Επιπλέον η σήμανση αυτών συχνά είναι ανύπαρκτη, πρόχειρη ή καταστρέφεται από βανδαλισμούς. Στη φωτογραφία πινακίδα που οριοθετεί Καταφύγιο Άγριας Ζωής σε βιότοπο αγριόγιδου στον Εθνικό Δρυμό Βίκου-Αώου. Η πινακίδα είναι πυροβολημένη.

Οι ορεινές περιοχές των συνόρων λειτούργησαν για πολλά χρόνια στο παρελθόν σαν φυσικά προστατευόμενες περιοχές, αφού υπήρχαν περιορισμοί στις ανθρωπινες δραστηριότητες και από τις δύο πλευρές των συνόρων. Η εξάλειψη των λόγων απομόνωσης των περιοχών αυτών οδήγησε σε μια χαλάρωση των μέτρων επιτήρησης και σε μια έξαρση της λαθροθήρας που είχε σαν αποτέλεσμα τον αφανισμό ολόκληρων πληθυσμών αγριόγιδου. Στη φωτογραφία η συνοριακή γραμμή Ελλάδας- Σκοπίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Το κυνήγι του αγριόγιδου στη χώρα μας απαγορεύεται επίσημα από το 1969 (ΝΔ 86/ 69 περί Δασικού Κώδικα, Άρθρο 258, παράγραφος 1Δ).

Το αγριόγιδο είναι προστατευόμενο είδος (Παράρτημα III) με βάση τη Σύμβαση της Βέρνης (Σύμβαση για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης), η οποία υπογράφηκε το 1979 από τα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Το υποείδος των Βαλκανίων περιλαμβάνεται επίσης στα προστατευόμενα είδη της Οδηγίας 92/43 της Ευρωπαϊκής Ένωσης "για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς επίσης και της άγριας χλωρίδας και πανίδας". Ειδικότερα περιλαμβάνεται στο Παράρτημα II (είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος των οποίων η διατήρηση επιβάλλει τον καθορισμό ειδικών ζωνών διατήρησης) καθώς επίσης και στο Παράρτημα IV (είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος που απαιτούν αυστηρή προστασία).

Θηλυκό αγριόγιδο με το μικρό του.

Οίτη. Εκτός από τις παραπάνω κατηγορίες σε μία περίπτωση ισχύει το καθεστώς του Διατηρητέου Μνημείου της Φύσης (Παρθένο Δάσος Φρακτού), ενώ σε δύο Ελεγχόμενες Κυνηγετικές Περιοχές (Παρνασσίδα και Κόζιακα) περιλαμβάνονται τμήματα πληθυσμών αγριόγιδου.

Επιπρόσθετα το αγριόγιδο προστατεύεται από τις γενικές διατάξεις του κυνηγιού σύμφωνα με τις οποίες απαγορεύεται το κυνήγι όλων των ειδών από τις αρχές Μαρτίου έως τα τέλη Αυγούστου.

Στην πραγματικότητα η απαγόρευση του κυνηγιού του αγριόγιδου είναι πολύ δύσκολο να εφαρμοστεί στην πράξη, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει σχεδόν ούτε ένας πληθυσμός αγριόγιδων στην Ελλάδα που να μην πλήττεται από το λαθροκυνήγι. Η αδυναμία πραγματοποίησης συστηματικών περιπολιών στο βιότοπο του αγριόγιδου από το λιγοστό και φτωχά επανδρωμένο προσωπικό της κατεξοχήν αρμόδιας για τη φύλαξη της άγριας πανίδας Δασικής Υπηρεσίας είναι το κύριο πρόβλημα. Ακόμα η έλλειψη προς το παρόν Σχεδίων Διαχείρισης και ειδικών Σχεδίων Φύλαξης των βιότοπων του αγριόγιδου, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που περιέχονται στις υφιστάμενες ή στις μελλοντικές προστατευόμενες περιοχές που έχουν ιδρυθεί ή θα ιδρυθούν στα πλαίσια του δικτύου NATURA 2000 είναι ένα ακόμα πρόβλημα.

Πέρα από αυτά είναι αξιοθαύμαστες οι πρωτοβουλίες μεμονωμένων ατόμων ή περιβαλλοντικών και ορειβατικών σωματείων, τα οποία σε αρκετές περιπτώσεις έχουν τολμήσει να καταγγείλουν στις αρμόδιες υπηρεσίες ή και στη δικαιοσύνη ακόμα, περιστατικά λαθροθήρας αγριόγιδου και φαίνονται αποφασισμένα να συνεχίσουν αυτή την εθελοντική τους δράση. Δυστυχώς οι μηχανισμοί που θα πρέπει να δράσουν υποστηρικτικά στις πρωτοβουλίες αυτές των πολιτών δεν είναι αρκετά ώριμοι ακόμα, ώστε να αξιοποιήσουν το δυναμικό αυτό προς όφελος του αγριόγιδου και της ελληνικής φύσης.

Εθνικός Δρυμός Βίκου - Αώου. Διακρίνονται οι κορυφές Γκαμήλα(2497 μ.) και Πλόσκος (2377 μ.).

Ο εντοπισμός και η σύλληψη λαθροδηρών αγριόγιδου είναι μια δύσκολη και επικίνδυνη αποστολή. Στην σπάνια περίπτωση που κάποιος πολίτης (συνήθως κυνηγός, ορειβάτης ή βοσκός) τύχει να γίνει αυτόπτης μάρτυρας ενός τέτοιου περιστατικού, δεν πρόκειται να προβεί σε επώνυμη καταγγελία, γιατί είτε του είναι αδιάφορο είτε φοβάται τυχόν αντίποινα. Για αυτό και κανείς λαθροθήρας αγριόγιδου δεν έχει καταδικαστεί στην Ελλάδα. Στη φωτογραφία λαθροθήρες, ενώ γδέρνουν αγριόγιδο που σκότωσαν στην Τύμφη (Οκτώβριος 2002).

Εθελοντική συμμετοχή πολιτών σε επιτήρηση βιότοπου αγριόγιδου με πρωτοβουλία περιβαλλοντικών οργανώσεων.

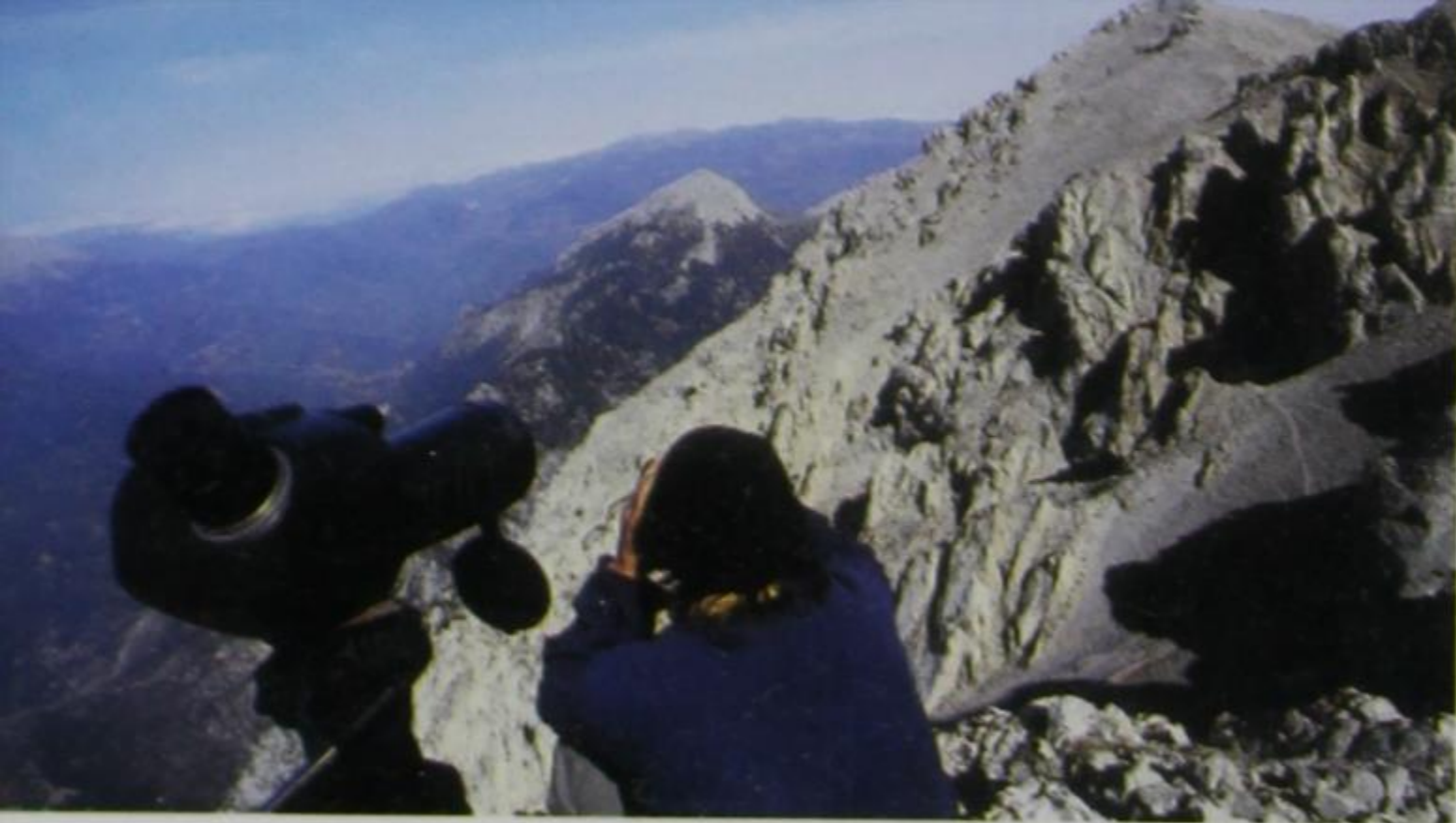
Τέλος τόσο η Τοπική Αυτοδιοίκηση (Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια) όσο και άλλοι φορείς που δραστηριοποιούνται στο χώρο, όπως το Σώμα των Συνοριακών Φυλάκων -τουλάχιστον στις περιοχές που βρίσκονται σε εγγύτητα με τα σύνορα- καθώς επίσης και η θηροφυλακή των Κυνηγετικών Ομοσπονδιών, μπορούν να συμβάλουν στην επιτήρηση των βιότοπων του αγριόγιδου και στον περιορισμό της λαθροθηρίας του.

Παρδένο Δάσος Φρακτού (Κεντρική Ροδόπη).

Αντικείμενο: Η Κόνιτσα

Παρατήρηση αγριόγιδων στην οροσειρά της Γκιώνας από μέλη της Πίνδου Περιβαλλοντικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η επιστημονική έρευνα του αγριόγιδου επικεντρώνεται σε έξι βασικούς τομείς. Κατ'αρχάς στην εξακρίβωση της κατανομής των επιμέρους πληθυσμών του αγριόγιδου ανά την Ελλάδα, που εν πολλοίς είναι ακόμα άγνωστη. Κατά δεύτερο λόγο στην καταγραφή των πληθυσμιακών μεγεθών και των ετήσιων δημογραφικών χαρακτηριστικών των πληθυσμών (αναλογία φύλου, αναλογία ηλικιακών κλάσεων, θνησιμότητα, βιωσιμότητα, γεννητικότητα τους κá.). Η καταγραφή του τρόπου με τον οποίο τα αγριόγιδα χρησιμοποιούν το βιότοπό τους ανά εποχή είναι ακόμα ένας ιδιαίτερα ενδιαφέροντος τομέας. Αξιόλογα στοιχεία επιπλέον μπορεί να δώσει η μελέτη των τροφικών τους συνηθειών και της συμπεριφοράς τους, ειδικά των κοινωνικών τους σχέσεων και του τρόπου αναπαραγωγής τους. Το θέμα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Φωτ. σελίδας 81: Κοπάδι αγριόγιδων ενώ αναπαύεται στο χιονισμένο έδαφος μιας από τις κορυφές της Τύμφης σε υψόμετρο 2440μ. Στην ένδετη φωτογραφία: Βιολόγος ενώ παρακολουθεί κοπάδι αγριόγιδων από απόσταση με τη βοήθεια τηλεσκοπίου.

Το δυσπρόσιτο του βιότοπου και η τάση των αγριόγιδων να απομακρύνονται άμεσα στην παρουσία ανθρώπων -εξαιτίας του ανελέητου λαθροκυνηγιού τους- είναι τα δύο μεγαλύτερα προβλήματα που καθιστούν ιδιαίτερα δύσκολη τη μελέτη αυτού του είδους στη χώρα μας.

Δεξιά: Η συγκέντρωση και η καταγραφή πληροφοριών που αφορούν τους πληθυσμούς του αγριόγιδου στη Βόρεια Πίνδο γίνεται σε εθελοντική βάση από τα μέλη του Συλλόγου Προστασίας της Ηπειρωτικής Φύσης και της Πίνδου Περιβαλλοντικής από το 1986 και 1999 αντίστοιχα.

Παρθένο Δάσος Φρακτού Κεντρικής Ροδόπης.

Ενδιαφέροντα στοιχεία που αφορούν ορισμένους πληθυσμούς αγριόγιδου (Όρος Γράμμος, Δάσος Φρακτού, Οροσειρά Τύμφης & Εθνικός Δρυμός Βίκου Αώου, Όρος Τραπεζίτσα) προέκυψαν από μελέτες, που πραγματοποιήθηκαν από τις περιβαλλοντικές οργανώσεις: "Αρκτούρος" (1997 - 1998) και "WWF - Ελλάς" (2001 - 2002), υπό την επιστημονική εποπτεία του συγγραφέα. Στη φωτογραφία αριστερά, διακρίνεται ενήλικο δηλυκό αγριόγιδο με το μικρό του και ένα ακόμα μέλος του κοπαδιού, σκαρφαλωμένα πάνω σε βραχώδη έξαρση από γρανίτη στο Παρθένο Δάσος Φρακτού.

των επιπτώσεων του λαθροκυνηγού και των άλλων απειλών όπως επίσης και της διασποράς και εμφάνισης των ασθενειών μπορούν επίσης να δώσουν χρήσιμα στοιχεία για την προστασία του είδους. Τέλος η λεπτομερής μελέτη, με σκοπό την εξακρίβωση των πιθανών γενετικών διαφορών των επιμέρους πληθυσμών του αγριόγιδου, μπορεί να οδηγήσει στην ανακάλυψη "γενετικά μοναδικών πληθυσμών" πολύ διαφορετικών από τους υπόλοιπους της Βαλκανικής χερσονήσου- φανερώνοντας έτσι τον τρόπο με τον οποίο πριν πολλές χιλιάδες χρόνια έγινε η αποίκιση του είδους στη χώρα μας και συμβάλλοντας ουσιαστικά στην εστίαση των προσταθειών διαχείρισης και προστασίας προς τους πιο ευάλωτους και άμεσα απειλούμενους με εξαφάνιση πληθυσμούς.

Πρέπει να τονιστεί πως η επιστημονική έρευνα που αφορά το σπανιότατο αυτό ζώο στην Ελλάδα δεν είναι εύκολη υπόθεση. Εκτός από το απρόσιτο και επικίνδυνο των γκρεμών, όπου ζει το αγριόγιδο, ο επίδοξος ερευνητής έχει να αντιμετωπίσει μια σειρά από επιπρόσθετα προβλήματα, όπως την έλλειψη βασικής πληροφορίας που αφορά την κατανομή του είδους τόσο σε πανελλήνια κλίμακα (μεγάλες οροσειρές και απομονωμένα βουνά της χώρας μας) όσο και σε τοπικό επίπεδο (επιμέρους περιοχές οροσειρών και βουνών).

Ακόμα, η ύπαρξη εξαιρετικά ολιγάριθμων πληθυσμών αγριόγιδου, σε εκείνα τα βουνά της Ελλάδας όπου το είδος υπάρχει ακόμα, περιορίζει κατά πολύ τις πιθανότητες συνάντησης ακόμα και ενός έμπειρου ερευνητή με ένα κοπάδι αγριόγιδων. Επιπλέον, το γεγονός πως είναι αδύνατον για το αγριόγιδο να ξεχωρίσει τον ερευνητή από το λαθροκυνηγό έχει σαν αποτέλεσμα τα ζώα να απομακρύνονται τάχιστα και να κρύβονται όσο καλύτερα γίνεται σε περίπτωση που εντοπίσουν άνθρωπο σε ακτίνα πολλών εκατοντάδων μέτρων. Σε όλες τις παραπάνω δυσχέρειες, που έχει να αντιμετωπίσει ένας επιστήμονας ο οποίος θα ήθελε να ασχοληθεί με την έρευνα του αγριόγιδου, θα πρέπει να προστεθεί και η έλλειψη ενδιαφέροντος από φορείς που, ενώ έχουν τη δυνατότητα, δεν ενδιαφέρονται να χρηματοδοτήσουν δράσεις έρευνας του συγκεκριμένου είδους.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Η επισταμένη επιστημονική έρευνα των μικρών απομονωμένων πληθυσμών του αγριόγιδου με σκοπό την προστασία και τη σωστή διαχείρισή τους είναι άκρως απαραίτητη. Το γεγονός αυτό λαμβάνει μεγαλύτερη σημασία όταν πρόκειται για πληθυσμούς που βρίσκονται στα γεωγραφικά όρια της εξάπλωσης ενός είδους, όπως στην περίπτωση της οροσειράς της Γκιώνας (φωτογραφία) που φιλοξενεί το νοτιότερο πληθυσμό του αγριόγιδου στην Ευρώπη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Κοπάδι αγριόγιδων το χειμώνα. Τα μικρά, για λόγους προστασίας, βρίσκονται στο κέντρο του κοπαδιού.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Είναι απαραίτητο να συνταχθεί άμεσα και να εφαρμοστεί το ταχύτερο δυνατόν ένα Γενικό Σχέδιο Δράσης και Παρακολούθησης για το αγριόγιδο σε πανελλήνια κλίμακα λαμβάνοντας υπόψη ταυτόχρονα τις ιδιαιτερότητες κάθε επιμέρους πληθυσμού του είδους αυτού σε όλα τα ορεινά συγκροτήματα, όπου έχει καταγραφεί η παρουσία του. Το Γενικό Σχέδιο Δράσης και Παρακολούθησης θα αφορά θέματα διαχείρισης, φύλαξης και επιστημονικής παρακολούθησης εκείνων των παραμέτρων που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με το ίδιο το είδος και τους βιότοπούς του.

Μεγάλη σημασία πρέπει να δοθεί στην περιβαλλοντική ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών και ιδιαίτερα εκείνων των ανθρώπων που μοιράζονται τις ίδιες απομονωμένες περιοχές με το αγριόγιδο, ώστε να γίνει κατανοητή η οικολογική σημασία και η "μοναδικότητα" που προσδίδει στα βουνά τους η παρουσία του σπάνιου αυτού είδους.

Η διατήρηση του καθεστώτος της απαγόρευσης του κυνηγιού στους βιότοπους του αγριόγιδου, που ισχύει στην περίπτωση των Καταφυγίων Άγριας Ζωής, Πυρήνων Εθνικών Δρυμών, ορισμένων Ζωνών των Εθνικών Πάρκων και άλλων θεσμοθετημένων Προστατευόμενων Περιοχών, πρέπει να συνεχισθεί. Τα όρια όλων των Προστατευόμενων Περιοχών, που εμπίπτουν στις παραπάνω κατηγορίες, θα πρέπει να επεκταθούν στις περιπτώσεις εκείνες που σήμερα δεν περικλείουν ζωτικής σημασίας τμήματα του βιότοπου του αγριόγιδου κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να εξασφαλίζεται η αποτελεσματική προστασία των πληθυσμών του είδους καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Η εφαρμογή της Οδηγίας 92/43 της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία των Ειδών και των Οικότοπων οδήγησε στην ένταξη 239 οικολογικά σημαντικών περιοχών της χώρας μας στο Πανευρωπαϊκό Δίκτυο Προστατευόμενων Περιοχών "ΦΥΣΗ 2000" (Natura 2000). Ορισμένες από τις περιοχές αυτές, που περιλαμβάνουν και βιότοπους αγριόγιδου, έχουν ήδη συμπεριληφθεί σε Εθνικά Πάρκα και έχουν ιδρυθεί οι Φορείς Διαχείρισής τους.

Θηλυκό βαλκανικό αγριόγι-
δο (*R. rupicapra balcanica*)
με το μικρό του στα μέσα
του φθινοπώρου.

Δημόσια Κεντρική Επιθεώρηση Κεντσοας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κονίτσας

Θηλυκό αγριόγιδο του Αμπρούτζο
(*R. pyrenaica ornata*) με το μικρό του
το φθινόπωρο.

Δεξιά: Η διασφάλιση της προστασίας του αγριόγιδου κατά μήκος των φυσικών διαδρόμων επικοινωνίας των διάσπαρτων πληθυσμών του είναι ένα μέτρο που θα συνέβαλε σημαντικά στη διάσωση των μικρών και απομονωμένων πληθυσμών του. Στο μέσον της φωτογραφίας, διακρίνεται περιπλανώμενο αρσενικό αγριόγιδο προς αναζήτηση κοπαδιού θηλυκών, κατά την περίοδο της αναπαραγωγής, το φθινόπωρο.

Η διατήρηση του καθεστώτος της απαγόρευσης του κυνηγιού στα υπάρχοντα Καταφύγια Άγριας Ζωής και σε άλλες προστατευόμενες περιοχές, όπου υπάρχουν αγριόγιδα, πρέπει να συνεχισθεί. Στη φωτογραφία έρευνα για αγριόγιδα στα όρια Καταφυγίου Άγριας Ζωής στους γκρεμούς της οροσειράς της Τύμφης.

Φωτ. σελ. 91: Το αγριόγιδο του Εθνικού Πάρκου του Αμπρούτζο (*R.p. ornata*) αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση άμεσα απειλούμενου με εξαφάνιση υποείδους, που σώθηκε χάρη στην οργανωμένη και σοβαρή αντιμετώπιση των προβλημάτων που αντιμετώπιζε (λαθροθηρία) από την πολιτεία. Στην αρχή του 20ου αιώνα είχαν απομείνει μόνο 20-30 άτομα του υποείδους αυτού στα βουνά της οροσειράς των Απεννίνων στην Κεντρική Ιταλία. Σήμερα, χάρη στις φιλότιμες και αξιέπαινες προσπάθειες των υπευθύνων του Εθνικού Πάρκου του Αμπρούτζο, η λαθροθηρία του έχει εξαλειφθεί πλήρως και ο πληθυσμός του έχει φτάσει τα 750 ζώα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δεξιά: Οι βιότοποι του αγριόγιδου και των υπόλοιπων προστατευόμενων ειδών της άγριας πανίδας που βρίσκονται στις περιοχές του δικτύου Natura 2000, όπως στο δεύτερο σε ύψος βουνό της χώρας μας, στο Σμόλικα (φωτογραφία), θα πρέπει να επιτηρούνται κατά τακτά χρονικά διαστήματα από ειδικά εκπαιδευμένους φύλακες.

Ο αποτελεσματικότερος τρόπος για την αντιμετώπιση της μάστιγας της λαθροθηρίας είναι η αναβάθμιση της κρατικής Θηροφυλακής της Δασικής Υπηρεσίας, η αναδιοργάνωση και η επέκταση των αρμοδιοτήτων της Αγροφυλακής σε θέματα θηροφύλαξης και γενικότερα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος καθώς επίσης η πρόσληψη κατάλληλα εκπαιδευμένων και εξοπλισμένων φυλάκων -που σήμερα δεν υπάρχουν- στις Προστατευόμενες Περιοχές της χώρας μας. Τα μικρά και άπειρα αγριόγιδα, όπως αυτό της φωτογραφίας, είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στη λαθροθηρία.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Θα πρέπει οι Φορείς Διαχείρισης των περιοχών αυτών να δώσουν ιδιαίτερη σημασία στο αγριόγιδο και να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία του. Η διάθεση κρατικών πόρων από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.) και η πρόσληψη ειδικά εκπαιδευμένου και κατάλληλα εξοπλισμένου προσωπικού, αρμόδιου για την επιτήρηση του κυνηγίου και τη φύλαξη της άγριας πανίδας στις περιοχές αυτές, θα πρέπει να περιλαμβάνεται στις βασικές προτεραιότητες των Φορέων Διαχείρισης.

Παράλληλα, η ενδυνάμωση της αποδιοργανωμένης Θηροφυλακής της Δασικής Υπηρεσίας ή -εάν αυτό δεν είναι επιθυμητό από την πολιτεία- άλλης κρατικής υπηρεσίας, όπως είναι η Αγροφυλακή, θα πρέπει να αποτελέσει βασικό στόχο της εκάστοτε ελληνικής κυβέρνησης και να γίνει με τέτοιο τρόπο και μεθοδικότητα ώστε αυτή να δρα αποτελεσματικά στη δίωξη της λαθροθηρίας, τουλάχιστον σε όλες τις περιοχές όπου διαβιώνει το αγριόγιδο. Ακόμα όλοι οι φορείς και οι ενώσεις πολιτών που δραστηριοποιούνται με οποιονδήποτε τρόπο προς την κατεύθυνση της προστασίας της άγριας πανίδας, θα πρέπει να ενδυναμωθούν και να στηριχθούν ουσιαστικά υλικά και ηθικά προκειμένου να συνεισφέρουν στο έργο των αρμόδιων αρχών.

Μόνον αν γίνουν όλα τα παραπάνω, θα αυξηθούν οι εξαντλημένοι αριθμητικά πληθυσμοί του αγριόγιδου και θα εξασφαλισθεί η επιβίωση του είδους στην πατρίδα μας, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο σημαντικά στη διατήρηση όσων ακόμα οργανισμών σχετίζονται με αυτό το είδος και διασφαλίζοντας έτσι την οικολογική ισορροπία των ορεινών οικοσυστημάτων των βουνών μας.

Γιατί Ελλάδα δεν είναι μόνο ο πλούσιος πολιτισμός που κληρονομήσαμε από τους προγόνους μας αλλά και αυτή η υπέροχη και πολυσύνθετη ποικιλότητα όλων των μορφών ζωής που βρίσκεται απλόχερα παντού, όπου κι αν κοιτάξουμε γύρω μας, ανεξάρτητα με το αν εμείς είμαστε ικανοί να διακρίνουμε μόνο ένα πολύ μικρό μέρος της.

Το ενδιαφέρον για τη διάκωσι του αγριόγιδου πρέπει να αποτελεί μέλημα όλων των πολιτών. Όλοι φέρουμε ευθύνη για τη συνέχιση της ύπαρξης του σπάνιου και πανέμορφου αυτού ζώου στα βουνά της πατρίδας μας. Στη φωτογραφία αγριόγιδο, αρχηγός κοπαδιού, σε σιάση επιφυλακής στην εμφάνιση ανθρώπων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΡΙΟΓΙΔΟΥ

A. Οργανωμένο Σχέδιο Δράσης και Παρακολούθησης

- Σύνταξη και εφαρμογή από την πολιτεία Γενικού Σχεδίου Δράσης και Παρακολούθησης των πληθυσμών του αγριόγιδου σε εθνική και τοπική κλίμακα.

B. Διατήρηση και φύλαξη άγριας ζωής - πάταξη λαθροθηρίας

- Σύνταξη και εφαρμογή από την πολιτεία Σχεδίων Φύλαξης σε πανελλαδικό και τοπικό επίπεδο στους βιότοπους του αγριόγιδου.
- Τήρηση της πλήρους απαγόρευσης του κυνηγιού του αγριόγιδου στην Ελλάδα, για όσο τουλάχιστον διάστημα αυτό κρίνεται επιστημονικά απαραίτητο (έως ότου δηλαδή ανακάμψουν σημαντικά οι κατά τόπους μικροί πληθυσμοί) και πάντα σύμφωνα με την εκάστοτε αναθεώρηση του Γενικού Σχεδίου Δράσης και Παρακολούθησης.
- Μη περιορισμός των ορίων των υφιστάμενων Καταφυγίων Άγριας Ζωής (ή άλλων Προστατευόμενων Περιοχών όπου το κυνήγι απαγορεύεται) τα οποία περιλαμβάνουν βιότοπους αγριόγιδου.
- Πρόσληψη από την πολιτεία επαρκούς αριθμού μόνιμων φυλάκων στις Προστατευόμενες Περιοχές, οι οποίοι σήμερα δεν υπάρχουν. Σωστή εκπαίδευση και εξοπλισή τους και εφοδιασμός τους με τις απαιτούμενες δικαιοδοσίες και κύρος προκειμένου να αντεπεξέλθουν στην αποστολή τους και ειδικότερα στην πάταξη της λαθροθηρίας.
- Αναδιοργάνωση της κρατικής Θηροφυλακής της Δασικής Υπηρεσίας έτσι ώστε να προσφέρει το κύριο και ουσιαστικό έργο στη φύλαξη της άγριας πανίδας (και όχι να λειτουργεί περιορισμένα ή απλώς επικουρικά στη δράση της Θηροφυλακής των Κυνηγετικών Σωματείων, όπως γίνεται σήμερα σε πολλά μέρη της χώρας μας). Εναλλακτικά -σε περίπτωση που το παραπάνω δεν αποτελεί προτεραιότητα της εκάστοτε ελληνικής κυβέρνησης- το καθήκον της φύλαξης της άγριας πανίδας θα μπορού-

σε να ανατεθεί σε μια αναδιοργανωμένη και εκσυγχρονισμένη Αγροφυλακή που, εκτός των άλλων, θα εκτελεί και χρέη Περιβαλλοντικής Αστυνομίας.

- Ενημέρωση, απαραίτητος εφοδιασμός σε μέσα, προσωπικό και κονδύλια και εξάσκηση πίεσης από την πολιτεία και τους πολίτες προς τη Δασική Υπηρεσία και το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, τις κατά τόπους Περιφέρειες και τους υπόλοιπους εμπλεκόμενους φορείς, όπως η Αστυνομία, το Σώμα Συνοριακών Φυλάκων (Υπουργείο Δημόσιας Τάξης), η Αγροφυλακή, οι δικαστικές αρχές και η Τοπική Αυτοδιοίκηση, προκειμένου να αναλάβουν με υπευθυνότητα και ιδιαίτερο ζήλο το καθήκον τους όσον αφορά στη φύλαξη της άγριας πανίδας και στην εκδίκαση των περιπτώσεων λαθροθηρίας και άλλων παρανομιών.

- Ανάπτυξη πρωτοβουλιών φύλαξης της άγριας πανίδας από την Τοπική Αυτοδιοίκηση και άλλους φορείς ή ενώσεις πολιτών.

- Διακοπή της δράσης των εκούσιων και ακούσιων μηχανισμών στήριξης της λαθροθηρίας καθώς και εκείνων που συστηματικά διακηρύσσουν πως δεν υπάρχει λαθροθηρία στην Ελλάδα.

- Συνεχής επίπληξη των γνωστών-άγνωστων λαθροκυνηγών από τα μέλη του κοινωνικού τους περίγυρου.

Γ. Σωστή χρήση ορεινών δρόμων

- Μη διάνοιξη νέων δρόμων στα λιγοστά ενδομείναντα φυσικά καταφύγια του αγριόγιδου, όπου συνήθως, εξαιτίας των μεγάλων κλίσεων του εδάφους, η διάνοιξη δρόμων όχι μόνο δεν προσφέρει τίποτα ουσιαστικό σε καμία παραγωγική δραστηριότητα αλλά υποβαθμίζει μη αναστρέψιμα το περιβάλλον από αισθητική και οικολογική πλευρά.

- Εποχιακός ή μόνιμος αποκλεισμός τμημάτων των δασικών και ορεινών οδών που διασχίζουν ή καταλήγουν σε σημαντικούς βιοτόπους του αγριόγιδου (τοποθέτηση οδοφραγμάτων-μπαρών).

Δ. Ενοποιημένο δίκτυο Καταφυγίων Άγριας Ζωής

- Τροποποίηση των ορίων των περιοχών όπου το κυνήγι απαγορεύεται (Καταφύγια Άγριας Ζωής, Πυρήνες Εθνικών Δρυμών και Ζώνες Προστασίας της Φύσης των Εθνικών Πάρκων) και θέσπιση νέων -όπου χρειάζεται- ώστε να συμπεριληφθούν σε αυτές όλοι οι βιότοποι του αγριόγιδου, τουλάχιστον έως ότου αρχίσει μία σημαντική ανάκαμψη της φθίνουσας τάσης των επιμέρους πληθυσμών του είδους.
- Εξασφάλιση, κατά το δυνατόν, της φυσικής επικοινωνίας των επιμέρους πληθυσμών του αγριόγιδου μέσω της δημιουργίας προστατευόμενων φυσικών ορεινών διαδρομών.

Ε. Αύξηση της επιστημονικής γνώσης - αποφυγή λαθών

- Ακριβής χαρτογράφηση των περιοχών ενδημίας του είδους σε όλους τους ορεινούς όγκους της χώρας (ακόμη και εκεί όπου το είδος εξαφανίστηκε πρόσφατα).
- Επισταμένη μελέτη των επιμέρους πληθυσμών του είδους σε όλους τους επιστημονικούς τομείς: δημογραφικά χαρακτηριστικά, δυναμική πληθυσμών, χρήση του βιότοπου, τροφικές συνήθειες, συμπεριφορά αναπαραγωγής, απειλές κ.ά.
- Επισταμένη επιστημονική μελέτη της γενετικής σύστασης των επιμέρους πληθυσμών του αγριόγιδου. Απαγόρευση της απελευθέρωσης ατόμων αγριόγιδου άλλου υποείδους ή είδους στην ελληνική επικράτεια. Ενδεχόμενος εμπλουτισμός υπαρχόντων φυσικών πληθυσμών με νέα άτομα μπορεί να γίνει μόνο στις περιπτώσεις που αυτό κριθεί επιστημονικά αναγκαίο και αποκλειστικά με ζώα προερχόμενα από τον ίδιο πληθυσμό ή στην ανάγκη από τους πλησιέστερους συγγενικούς πληθυσμούς. Προσπάθεια εγκατάστασης νέων πληθυσμών μπορεί να γίνει -όπου αυτό κριθεί επιστημονικά σωστό- μόνο με άτομα προερχόμενα από τους πλησιέστερους γεωγραφικά πληθυσμούς και σύμφωνα πάντα με τα διεθνή κριτήρια της I.U.C.N. (Επιστημονική Διεθνής Ένωση για την Προστασία της Φύσης) για τις ενδυναμώσεις και επανεισαγωγές ειδών.
- Λήψη ειδικών μέτρων διαχείρισης ανά πληθυσμό σύμφωνα με τα στοιχεία που θα προκύψουν από το αρχικό Γενικό Σχέδιο

Δράσης και Παρακολούθησης και τις εκάστοτε αναθεωρήσεις του, κατόπιν επισταμένης επιστημονικής μελέτης. Τα μέτρα αυτά μπορεί να στοχεύουν στην προστασία από την εμφάνιση ασθενειών, τον τροφικό ανταγωνισμό με τα οικόσιτα ζώα, την ενόχληση από διάφορους εξωγενείς παράγοντες (π.χ. μαζικός τουρισμός, μαζικός τουρισμός περιπέτειας, νόμιμο κυνήγι), την κατασκευή μεγάλων αναπτυξιακών έργων (π.χ. χιονοδρομικά κέντρα, τελεφερίκ, υπαίθρια κέντρα παραθερισμού, λατομεία) κ.ά.

ΣΤ. Περιβαλλοντική ενημέρωση και συμμετοχή πολιτών στην προστασία της φύσης

- Ενημέρωση από την πολιτεία των κατοίκων των περιοχών όπου ζει το αγριόγιδο για τη μεγάλη οικολογική αξία και τη μοναδικότητα αυτού του ζώου.
- Εκπόνηση προγραμμάτων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης με σκοπό την διαμόρφωση από τους πολίτες, τους φορείς και την πολιτεία της σωστής αντίληψης για το ρόλο ορισμένων τουλάχιστον ειδών της άγριας πανίδας, ο οποίος δεν περιορίζεται μόνο στην αναψυχή που προσφέρουν ως πιθανά θηράματα σε μια περιορισμένη ομάδα ανθρώπων, αλλά αντίθετα επεκτείνεται πολύ πιο πέρα από αυτό (π.χ. οικολογική σημασία στα οικοσυστήματα, εναλλακτικός τουρισμός μέσω της παρακολούθησης των αγρίων ζώων στο φυσικό τους περιβάλλον, περιβαλλοντική εκπαίδευση).
- Κατάλληλη ενημέρωση και εκπαίδευση των πολιτών, καθώς και εξασφάλιση της προσωπικής τους ασφάλειας, της νομικής τους κάλυψης και της διατήρησης της ανωνυμίας τους, ώστε να είναι σε θέση να καταγγέλλουν και να δημοσιοποιούν τυχόν περιστατικά λαθροθηρίας αγριόγιδου ή άλλων ειδών άγριας πανίδας που έτυχε να πέσουν στην αντίληψή τους. Η άσκηση πίεσης από τους πολίτες προς την πολιτεία είναι απαραίτητη μέσω της επίσημης ενημέρωσης (εγγράφως) των εκάστοτε Υπουργών Αγροτικής Ανάπτυξης και Γροφίμων και ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. καθώς επίσης και του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας όπου συνέβησαν τα περιστατικά λαθροθηρίας.
- Λειτουργία από την πολιτεία "πράσινου τηλεφώνου", δηλαδή μόνιμου τηλεφωνικού κέντρου καταγγελιών καταστροφής της φύσης και παρανομιών, όπως η λαθροθηρία, για άμεση κινητοποίηση των αρμόδιων αρχών και πάταξη της παρανομίας.

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Catussee, M.; Corti, R.; Cugnasse, J.-M.; Dubray, D.; Gibert, P. & J. Michallet. 1996. La Grande faune de montagne. Hatier Litterature Generale. Paris.
- Couturier, M. 1938. Le chamois. Arthaud. Grenoble.
- Geist, V. 1971. Mountain sheep. A study in Behavior and Evolution. The University of Chicago Press. Chicago and London.
- Hatzirvassanis, V. 1991. The status of chamois (*R.r.balcanica*) in Greece. *Biologia Gallo-Hellenica* 18: 31-44.
- Knaus, W. & W. Schroder. 1975. Das Gamswild. Naturgeschichte, Verhalten, Okologie, Hege und jagd, Krankheiten. Verlag Paul Parey. Hamburg & Berlin.
- Kramer, A. 1969. Soziale Organisation und Sozialverhalten einer Gemspopulation der Alpen. *Z.f.Tierpsych.* 26.
- Kurten, B. 1968. Pleistocene Mammals of Europe. Weidenfeld & Nickolson. London.
- Loison, A.; Gaillard. G.M. & H. Houssin. 1994. New insight on survivorship of female chamois (*Rupicapra rupicapra*) from observation of marked animals. *Canadian Journal of Zoology* 72: 591- 597.
- Lovari, S. [ed.]. 1985. The Biology and Management of Mountain Ungulates. Croom Helm. London.
- Lovari, S. & C.Scala. 1980. Revision of *Rupicapra* Genus. I. A statistical re-evaluation of Couturier's data on the morphometry of six chamois subspecies. *Boll. Zool.* 47: 113-124.
- Masini, F. & S. Lovari. 1988. Systematics, phylogenetic relationships and dispersal of the chamois (*Rupicapra* spp.). *Quaternary Research* 30: 339- 349.

- Papaioannou, D.H. 2003. Habitat use, population dynamics and conservation of a balkan chamois (*Rupicapra rupicapra balcanica*) population (Mt. Timfi & Vikos Aaos National Park, Greece). MSc Thesis. Department of Biological Sciences. MMU.
- Παπαιωάννου, Χ. & Β. Κατή. 2003. Η κατανομή και η κατάσταση του πληθυσμού του βαλκανικού αγριόγιδου (*Rupicapra rupicapra balcanica*) στον Εθνικό Δρυμό του Βίκου- Αώου και στην ευρύτερη οροσειρά της Τύμφης. WWF Ελλάς. Πρόγραμμα Βόρεια Πίνδος.
- Papaioannou, H. 1991. The chamois (*Rupicapra rupicapra*) in the Epirus mountains. *Biologia Gallo-Hellenica* 17: 53-66.
- Papaioannou, H. & V. Kati. in prep. The status and conservation of Balkan chamois (*Rupicapra rupicapra balcanica*) in Greece.
- Pepin, D.; Gonzales, G. & R. Bon. 1991. Le chamois et l'isard. *Rev. Ecol. (Terre Vie)* 6: 111- 153.
- Perez, T.; Albornoz, J. & A. Dominguez. 2002. Phylogeography of chamois (*Rupicapra* spp.) inferred from microsatellites. *Molecular Phylogenetics and Evolution* 25 (3): 524-534.
- Schaller, G.B. 1977. Mountain Monarchs. Wild Sheep and Goats of the Himalaya. The University of Chicago Press. Chicago and London.
- Shackleton, S. [ed.]. 1997. Wild Sheep and Goats and their Relatives, Status survey and Conservation Action Plan for Caprinae. IUCN/SSC. Caprinae Specialist Group.
- Schnidrig-Petrig, R. & U.P. Salm. 1998. Die Gemse. Biologie und Jagd. Bern: Salm Verlag.
- Spitz F.; Janeau G., Gonzalez G., and S. Aulagnier. [eds.]. 1992. "Ongules / Ungulates 91". Toulouse, France. S.F.E.R.M.-I.R.G.M.

Οι φωτογραφίες του βιβλίου είναι του Χαρητάκη Παπαϊωάννου εκτός εκείνης στη σελίδα 67. Όλες οι φωτογραφίες τραβήχτηκαν σε βουνά της Ελλάδας κατά το διάστημα 1985- 2004 εκτός εκείνης στη σελίδα 91 που τραβήχτηκε στο Εθνικό Πάρκο του Αμπρούτζο της Ιταλίας. Τα αγριόγιδα που περιέχονται στις φωτογραφίες αυτού του βιβλίου αφορούν ζώα ελεύθερα στη φύση και όχι ζώα που βρίσκονται σε ζωολογικούς κήπους ή άλλου είδους εγκαταστάσεις που περιορίζουν την ελευθερία τους. Οι φωτογραφίες με τα νεκρά αγριόγιδα αφορούν ζώα που σκοτώθηκαν από λαθροκυνηγούς και η ανακάλυψή τους έγινε τυχαία κατά τη διάρκεια ερευνητικών ή ορειβατικών εξορμήσεων.

Στόχος του συγγραφέα δεν είναι να εκθέσει ανθρώπους ή φορείς, που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο σχετίζονται με το αγριόγιδο, αλλά να παρουσιάσει μία πραγματικότητα, ελπίζοντας στην ουσιαστική προστασία του αγριόγιδου στο μέλλον.

Οι χάρτες στις σελίδες 15 και 18 προήλθαν έπειτα από τροποποιήσεις του συγγραφέα στους πρωτότυπους που περιέχονται στο βιβλίο "Die Gemse" των Schnidrig- Petrig και Salm.

Η αποτύπωση σε χάρτη της εξάπλωσης του αγριόγιδου στην Ελλάδα (σελ. 24), που βασίζεται σε στοιχεία των Παραιοαννου & Kati, έγινε με τη βοήθεια της "ΓΕΩΤΥΠΙΟΣ, Συστήματα Γεωγραφικών Πληροφοριών" (τηλ. 26510- 28679).

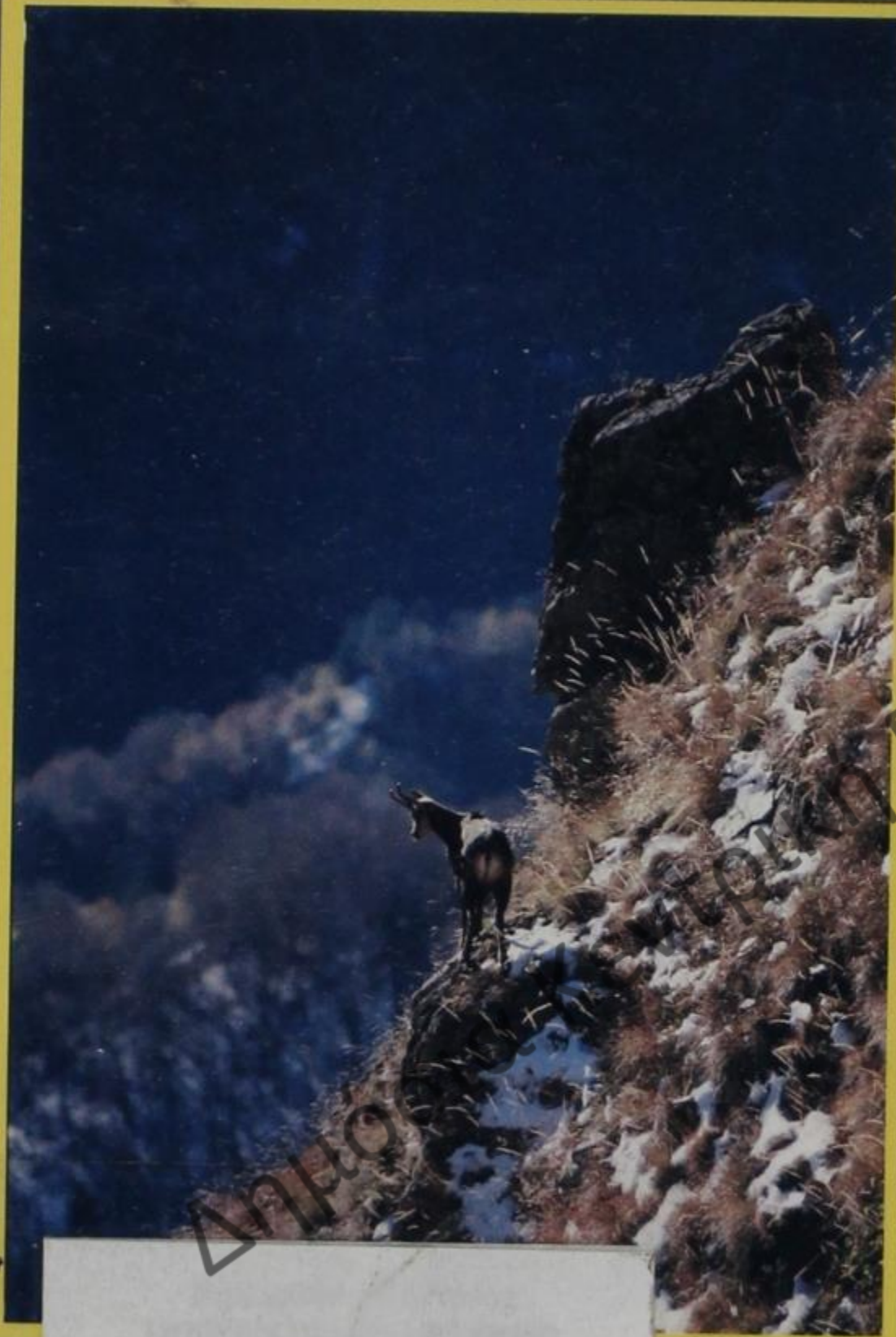
Σε περίπτωση που κάποιος επιθυμεί να μάθει περισσότερα για το αγριόγιδο και τους βιοτόπους του μπορεί να έρθει σε επαφή είτε με το συγγραφέα (Χ. Παπαϊωάννου, 44004 Πάπιγκο Ιωαννίνων, τηλ. 6945-320966, e-mail: astraka4@hotmail.com) είτε με την ΠΙΝΔΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ.

Σχεδιασμός εντύπου - επιμέλεια εκτύπωσης:

Κ. Γ. Σωτηρόπουλος - Γραφικές Τέχνες

ΚΑ΄ Φεβρουαρίου 38^α - 452 21 Ιωάννινα - Τηλ.: 26510 30870

Αγριόγιδο, ένα είδος θηλαστικού της χώρας μας άγνωστο στους περισσότερους Έλληνες. Επιβιώνει σε μικρές ομάδες (πληθυσμούς) σε λιγοστά βουνά της χώρας μας. Αγαπημένος του βιότοπος είναι ο γκρεμός όπου κινείται με καταπληκτική δεξιοτεχνία. Γεννιέται, ζει, τρέφεται, ζευγαρώνει και γεννά στα απόκρημνα βουνά. Παρόλο το σημαντικό του ρόλο στα ορεινά οικοσυστήματα της πατρίδας μας, απειλείται άμεσα με εξαφάνιση.

Το βιβλίο αυτό είναι το μοναδικό που αφορά το αγριόγιδο στην Ελλάδα και περιέχει τα πάντα που πρέπει να γνωρίζει κάποιος για να κατανοήσει την οικολογική αξία του. Η προστασία του σπάνιου αυτού είδους είναι υπόθεση όλων μας.

50802

KON

ISBN 960-630-310-1